

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
42/2015
17. október 2015

Cena 0,50 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

RAFAEL RAFAJ PRICHÁDZA
S VLASTENECKOU INICIATÍVOU
Strana 4.

TURECKO UKÁZALO SILU,
SPOLOČENSTVO SLABINY
Strana 5.

J. ČOMAJ: DO HÔR SA MOŽNO
VRÁTI ICH PŮVODNÁ KRÁSA
Strana 6.

V LUČENCI ROZŠÍRILI MIESTOPIS
SLÁVNEJ ŠTÚROVSKEJ RODINY
Strana 7.

SOCHÁR TIBOR BARTFAY
OSTÁVA IBA V SPOMIENKACH
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Prešumelo. Generálny riaditeľ sa vzdal miesta a odišiel s bolestným milión eur. Bežne by zrejme dostal viac, ale v hre je asi desať miliónov falošne nalaďených áut. Tie sa v januári začnú pozývať do servisov, vraj to firma do roka zvládne. Značka Volkswagen klesne v dopyte a zisku, aj masová oprava bude stáť milióny, ak sa teda chce spoločnosť udržať nad vodou, musí šetriť. Odskáče si to pár veľkých futbalových klubov a niekoľko charitatívnych organizácií, ktoré firma sponzoruje. Teraz musí zavrieť kohútiky, tečie im do topánok.

Dobre, ale prečo o tom písať na tomto mieste pod hlavičkou SLOVO O SLOVENSKU?

– Lebo sme už dvadsaťpäť rokov súčasťou sveta, v ktorom vládne boh zisku, a medzi obeť, ktoré vyžaduje, sa dostali pravda a česť. Desať miliónov áut, ktoré sa pri emisnej kontrole tvária ako neviniatka, no len čo technik vytiahne hadicu z výfuku, vypúšťajú štyridsaťkrát viac svinstva do vzduchu, ako povoľujú normy. To je nápad! Okamžite sa zvyšuje výkon motora, vodič žasne, aké má auto – a konkurencia tras sa! Zdravie ľudstva je firme fuk. Podstatný je zisk.

– Lebo jeden z najväčších závodov tejto spoločnosti stojí u nás, dokonca na pôde nášho hlavného mesta.

– Lebo podľa všetkého asi dvadsaťtisíc takýchto vozidiel jazdí aj po slovenských cestách. To z desiatich miliónov nie je veľa, zanedbateľný zlomok. Lenže každé z nich vypúšťa pri bežnej jazde štyridsaťkrát viac exhalátov do nášho vzduchu, ako pripúšťajú normy! To je to isté, ako keby po Slovensku jazdilo zrazu ďalších osemstotisíc áut! Vtedy už človek musí zvoľať s Hviezdoslavom: „Pozdravujem vás, lesy, hory, z tej duše pozdravujem vás...“, že sa v tomto našom malom svete dá ešte dýchať!

Sotva sa v posledných rokoch objavil lepší dôkaz o protiludskom charaktere neoliberalistickej politiky, o zákernosti zákonov trhu, o tom, ako sa svet čoraz viac formuje podľa predstáv finančných žralokov na úkor ľudí, ktorým podľa Božích zákonov či obyczajnej súdnosti by mala patriť táto planéta.

Ján ČOMAJ

R - 2015034

Odkaz Slovenských národných novín spočíva v celej osobnosti Ľudovíta Štúra Slovenskí vlastenci na čiernych listinách

Pavol JAVORSKÝ, TASR – Foto: Ivan PAŠKA

Šiesteho októbra si Slovenské národné noviny pripomenuli stosedemdesiat rokov od svojho založenia. „Prvé číslo Štúrových novín vyšlo už 1. augusta 1845. My sme oslavu naplánovali na október, aby sme prezentovali literárno-dramatické pásmo o novinách študentom bratislavského gymnázia a základnej školy. Mali sme úspech, mládež zaplnila sálu Domu kultúry v Ružinove,“ uviedol šéfredaktor Slovenských národných novín a správca Matice slovenskej Maroš Smolec.

Celodenné oslavné podujatie bolo rozdelené na dve časti. Dopoludnia venované študentom a popoludní sa konala konferencia Odkaz publicistiky Ľudovíta Štúra a vplyv médií na slovenskú spoločnosť.

■ BLIŽŠIE K MLÁDEŽI

Literárno-dramatické pásmo 170 rokov Slovenských národných novín pripravil a moderoval vedecký tajomník Matice Peter Cabadaj. Formu nezábavných a zdĺhavých prednášok pre mladých ľudí nahradil atraktívnym programom, ktorý pozostával z krátkej divadelnej jednoaktovky v podaní matičných divadelných dobrovoľníkov z Liptovského Mikuláša pod vedením P. Vrlika, z besedy so šéfredaktorom Orla tatranského Mariánom Grupačom a z hudobných vkladov hudobnej skupiny Cabo, ktorá zhudobňuje básne slovenských poetov. M. Grupač priblížil Štúra ako normálneho človeka „z mäsa a kostí“, ktorý má aj svoje chyby. Vysvetlil tiež jeho postoj k ženám. Bratislavská mládež tento prístup ocenila záujmom o získané informácie. Spokojní odchádzali aj prítomní pedagógovia. Peter Cabadaj na margo uviedol, že odkaz SNN spočíva v celej osobnosti Ľudovíta Štúra. „Noviny tvoria taký jeden segment, ale veľmi dôležitý, pretože práve tieto noviny položili základ modernej slovenskej žurnalistiky a zároveň aj modernej slovenskej politiky, pričom literárna príloha Orol tatranský zapojila do ich

Šéfredaktor SNN Maroš Smolec otvoril konferenciu o vplyve médií na spoločnosť.

obsahu aj mladých tvorcov,“ povedal P. Cabadaj.

■ ŽIVÉ VYSTÚPENIA

Na konferencii na tému Odkaz Ľ. Štúra v Slovenských národných novinách a vplyv médií na súčasnú slovenskú spoločnosť diskutovali historici, politológovia a publicisti o postavení SNN v súčasnej žurnalistike, o vplyve médií na prerúcanie faktov, ale aj o absencii mediálnej politiky štátu a jej

následkoch. Spisovateľ a publicista Peter Štrelinger vo svojej prednáške poukázal na úzku súvislosť medzi SNN Ľ. Štúra a poprevratovými SNN. Uviedol, že v minulom i terajšom storočí boli noviny veľkým prínosom v boji o národnú identitu. „SNN po roku 1989 prispeli k tomu, že vznikla samostatná Slovenská republika. To, čo sa nepodarilo Štúrovi, podarilo sa teraz v časoch druhého vydávania Slovenských národných novín,“ uzavrel P. Štrelinger. Zaujímavú

prednášku predniesol historik Martin Lacko z Ústavu pamäti národa o tzv. čiernych listinách korporátnych médií, na ktorých sa ocitajú pre politicky korektný svet nevhodní autori a vzdelanci s iným politickým názorom, väčšinou slovenskí vlastenci. Pripomína to nielen absolutizmus v Štúrových dobách, ale aj komunistickú Čiernu listinu z roku 1972, na ktorej sa ocitlo 1 212 slovenských intelektuálov zato, že verejne kritizovali obsadenie Slovenska armádami Varšavskej zmluvy.

■ MEDIÁLNA POPRAVA

Ešte konkrétnejší bol politológ Roman Michelko, ktorý sa na vlastnej koži stal obeťou politickej popravu, keď si globalizačné médiá zmysleli, že nie je vhodným kandidátom na člena Správnej rady Ústavu pamäti národa. Prekrútili jeho slová o dekriminalizácii J. Tisa, označili ho za jeho obhajcu a mediálnym tlakom napokon donútili vládu SR, aby nomináciu R. Michelka stiahla. Zazneli aj ďalšie zaujímavé prednášky z úst publicistu Jána Smolca, Evy Zelenayovej, Dušana D. Kerného alebo historika Ivana Mrvu. „Mám z toho veľmi príjemný pocit. V sále sedelo vyše päťdesiat ľudí. Konečne sa vlastenci začínajú prebúdzajú a mobilizovať,“ dodal na záver Maroš Smolec. Príspevky z konferencie vyjdú v samostatnom bulletinu možno už do konca tohto roka.

3 OTÁZKY PRE:

Otakara KOŘÍNKA, predsedu Rady Literárneho fondu SR

Slubný nový systém podpory kultúry

• **Ministerstvo kultúry zriadilo novú organizáciu s názvom Fond na podporu umenia. Čo môže prineť slovenskej kultúre?**

Nový fond nahradí doterajší grantový systém. Ozývali sa proti nemu hlasy, že štát bude hovoriť do toho komu a koľko. Hlasy zvonka, ktoré do systému nevideli, bývajú vždy tie „najmúdrejšie“. Bol som niekoľko období v komisii pre pôvodnú a prekladovú literatúru a zodpovedne hovorím, že štát cez ministerstvo kultúry do našich rozhodnutí nezasahoval. Pre nový fond bude financie prideľovať štát – zákon hovorí, že minimálne šesťnásť miliónov eur ročne, čo je slubné. Ak niekto chce, aby to bolo celkom oddelené od štátu, musel by vzniknúť fond zo súk-

romných zdrojov. Lenže k zriadeniu podobného fondu sa súkromný sektor akosi nemá.

• **Vyzerá to tak, že čoskoro sa do života vráti budmerický zámok, ktorý ministerstvo kultúry po rekonštrukcii poskytne umelcom.**

V zámku sa dokončujú rekonštrukčné práce. Po novom zariadení nebude prevádzkovať Litfond ako predtým, ale ministerstvo kultúry. Na modeli fungovania sa pracuje. Ako to bude vyzeráť v praxi, je predčasné hovoriť. Za vedenie Literárneho fondu hovorím, že máme do budúcnosti záujem na využívaní budmerického zámku na tvorivé ciele.

• **V centre Bratislavy v býva-**

lom Klubu spisovateľov vznikol striptízový nočný bar. Ako sa pozeráte na tento akt „kultúrneho podnikania“?

Celý prípad budovy a klubu je nešťastný. Ide o lukratívne miesto v centre a dravé záujmy tu hrajú svoju rolu. Čo na to mesto Bratislava? Keby sa do veci zainteresovalo, bolo by to zaiste záslužnejšie ako v deň pohrebu zakázať pochovanie významného kultúrneho dejateľa na mieste, aké mu patrí. Keď niekto premenil tradičný Klub spisovateľov na lokál spodiny, aj keď v oblekoch, je to dôkaz, že jeho kultúrna úroveň siaha asi len po rozkrok striptérky...

Zhovárал sa Roman KALISKÝ-HRONSKÝ, Foto: autor

V SNN 43 – 44/2015
SI PREČÍTATE

■ Významný charakterový slovenský herec Andrej MOJŽIŠ sa dožil deväťdesiatky
■ Málokto trpel za Slovanstvo viac ako srbofil a rusofil Jozef PODHRADSKÝ
■ Nadčasovú esej spisovateľa Jaroslava REZNÍKA Štúr a mladosť si hodno pripomínať

Zostane Ústav pamäti národa naďalej baštou slovenskosti našich dejín?
Utajené dejiny sa nedostávajú na verejnosť

Eva ZELENAYOVÁ

Pri sledovaní programov RTVS nevyhnutne vzniká dojem, že na Slovensku nemáme dosť odborníkov na rozličné témy. Diskusné relácie sa nezaobídu bez protagonistov z Česka, aj keď často ide o problematiku týkajúcu sa výlučne slovenskej proveniencie. Alebo sa k istým témam vyjadrujú stále tí istí odborníci. V tejto súvislosti sa zvlášť vyníma slovenská historiografia. Akoby niekto za oponou robil scenár výkladu slovenských dejín. Donekonečna sa opakujú mená Ivan Kamenec, Dušan Kováč, František Novosad, Ľubomír Lipták, Marína Zavacká a pod. Keď sa objavia iné, povedzme Martin Lacko, tak nie preto, aby ho citovali ako mladého autentického historika, ktorý prísne pracuje s faktmi, historickými dokumentmi, originálmi. Ale preto, aby ho pred verejnosťou znemožnili.

Predovšetkým v Ústave pamäti národa majú historici príležitosť oboznámiť sa s dokumentmi, ktoré počas bývalého režimu neboli dostupné ani odbornej verejnosti. No ich odborné spracovanie a zverejnenie naráža na bariéru „inštitucionalizovaných“ historikov pôsobiach v podstate ako cenzori. Iba nimi schválené diela môžu ísť na knižný trh. V polovici deväťdesiatych rokov vyhnali zo škôl knižku Milana S. Ďuricu Dejiny Slovenska a Slovákov. Historik prednášajúci na dvoch zahraničných vysokých školách, absolvent zahraničných univer-

zít nepasuje do tímu socialistických historikov.

■ IDEOLOGICKÉ HLADISKÁ

Prácu ÚPN v minulosti ocenil aj Ján Čarnogurský, ktorý na jeho adresu povedal, že sa stáva tretím centrom historického výskumu našich dejín. Ibaže namiesto toho, aby sa medzi historikmi viedla zmysuplná diskusia a hľadali spoločné stanoviská, niektorí sú ostrakizovaní a vylučovaní zo zamestnania. Pociť to na vlastnej koži Roman Michelko, Martin Lacko, Ivan A. Petranský a ďalší.

Priestor pre historikov nezaťa-

žených ideologickou optikou sa stále zužuje. Aký potenciál predstavujú, sa mohli presvedčiť účastníci vedeckej konferencie v Smoleniciach, ktorú organizovalo občianske združenie Politickí väzni Zväzu protikomunistického odboja. Média ju síce odignorovali, záujem však prejavila aj mladá generácia, rodinní príslušníci politických väzňov. A počúvať Ivana Mrvu ako hovorí o tom, v akých podmienkach žili politickí väzni za monarchie až do čias komunistického režimu, bolo skutočným zážitkom. Ak v 19. storočí väzňov nepopravili, žili si celkom slušne. Dokonca s prídelom vína.

Tí za komunizmu dostali maximálne prídel gama žiarenia.

■ TÉMA SNP

Apologétom SNP zrejme nebude po vôli Mrvov objav zaujímavej udalosti. Udáva, že v druhej polovici októbra nastal zvrät a povstanie sa v priebehu niekoľkých dní zrútilo. „Katastrofu spôsobili dve skutočnosti: intrigy Londýna a nástup početnejších nemeckých síl.“ A dodáva: „Minister zahraničia a obrany samozvanej londýnskej vlády Jan Masaryk 17. októbra 1944 poslal rádiotelegraficky pokyn generálovi Viestovi, že v krátkom čase sa začne čistka dôstojníckeho a poddôstojníckeho zboru povsta-

leckej armády. Kým neprebehne, mal Viest zabrániť tomu, aby sa na veliteľské miesta dostali osoby, ktoré sa prehrešili proti vernosti ČSR.“ Čistky sa napokon konali až o päť rokov v réžii komunistov, keď slovenských dôstojníkov bez ohľadu na zásluhy v odboji z armády vyhodili a pozatvárali.

■ BENEŠOVA GLORIOLA

Karel Schwarzenberg v súboji s Milošom Zemanom o prezidentskú stoličku prepadol najmä preto, že sa o Benešovi nepriamo vyjadril ako o vojnovom zločincovi. Vydal tým české médiá, ktoré sa v tom okamihu postavili proti nemu. Aký to rozdiel medzi českým a slovenským vlastenectvom! Martin Lacko je nežiaducim práve preto, že sa usiluje vypátrať pravdu o nedávnom slovenskom období, ktoré nám dosiaľ vykladali hegemoni spoza Moravy.

S originálnymi výsledkami práce vystúpili aj ďalší historici Peter Mulík a Ivan A. Petranský. Práve Petranský počas svojho pôsobenia na čele ÚPN vytvoril priestor pre mladých historikov. Keď ho stratia, čo sa v súčasnosti javí ako celkom reálne, slovenská historiografia sa opäť prepadne do sluhovského postavenia. Tentoraz dobrovoľne, vlastným pričinením.

Európski socialisti majú výhrady k oficiálnej politike Slovenska
Neuveriteľná žiadosť európskych socialistov

Ivan BROŽÍK – Foto: Ladislav LESAY

Predseda vlády Robert Fico absolvoval vystúpenie na zasadnutí eurosocialistickej frakcie. V Štrasburgu vysvetľoval svoje postoje k nadiktovaným kvótam a odhodlanie nepodľahnúť v tejto agende Bruselu. Európski socialisti majú na slovenských niekoľko požiadaviek. Okrem iného žiadajú aj to, aby sa Robert Fico verejne dištancoval od akýchkoľvek nenávisných prejavov voči moslimom. To však nie je všetko. Zoznam ich žiadostí je dlhší: Aby pre schválené kvóty nepodával žalobu na Európsku komisiu, aby sa verejne dištancoval od akýchkoľvek nenávisných prejavov aj voči Rómom.

Ďalej, aby dodržiaval sociálno-demokratické hodnoty a princípy. Vládnej strane Smer dokonca hrozilo pozastavenie členstva vo frakcii.

■ NAHNEVANÍ TALIANI

Šéf frakcie európskych socialistov v Európskom parlamente Gianni Pittella už dávnejšie vyzval predsedu Strany európskych socialistov Sergeja Staniševa, aby Smeru nechal pozastaviť členstvo. Rakúšan Hannes Swoboda označil postoje Smeru za neprijateľné

a také, ktoré sú v priamom rozpore so sociálnou demokraciou ako takou. Kameňom úrazu pritom podľa jeho slov nie sú len kvóty. „Nejde len o odmietanie prijatia utečencov, ale aj o formulácie, ktoré zvolil. Jeho slová na adresu moslimov sú pre nás neakceptovateľné. Takúto pozíciu nemožno v sociálnej demokracii trpieť,“ zaznel v médiách výrok Hannesa Swobodu.

■ BÚRLIVÉ ROKOVANIE

Viac ako hodinový „výsluch“ na tieto témy podstúpil Robert Fico

na pôde Európskeho parlamentu. Atmosféra bola podľa svedkov mimoriadne búrlivá a dialógy tvrdé. „Niektorí poslanci chceli, aby vláda žalobu nepodávala, ale premiér povedal, že Slovenská republika má na žalobu právo a nemieni od nej ustúpiť,“ zverejnila europoslankyňa Monika Flašíková Beňová, ktorá sa zúčastnila na debate. Robert Fico sa dištancoval od obvinení týkajúcich sa Rómov a moslimov. Tvrdí, že nikdy také vyjadrenia nepovedal, a je pripravený pomáhať utečencom tak, ako to vláda

Premiér Robert FICO ostáva neoblomný.

a parlament schválili vo svojich uzneseniach. Gianni Pittella už dávnejšie vyhlásil: „Vytrvalá neochota prevziať zodpovednosť a prejavíť solidaritu v utečeneckej kríze je v rozpore s našimi hodnotami a politickým presvedčením. Človek sa nemôže jednoducho označiť za progresívneho, musí to prejavíť aj slovami a činmi.“

Robert Fico po vypočúvaní oznámil, že pred poslancami čelil aj otázkam o žalobe, ktorú SR podáva na Súdnom dvore EÚ v súvislosti s rozhodnutím o kvótach na prerozdeľovanie utečencov.

■ V SÚLADE S PRÁVOM

„Ja som povedal, že je to právo členských krajín, a bolo by zvláštne kritizovať krajinu za to, že využije tento právny nástroj. Oznámil som, že máme na to osem týždňov, že žalobu podávame na súde, a na tomto postoji nemôžem v tomto okamihu nič meniť, lebo nevidíme žiaden posun, ktorý by nás oprávňoval rozmyšľať inak,“ oznámil Robert Fico. Podľa neho z toho, čo hovorí doma na Slovensku, na pôde europarlamentu neustúpil „ani o pol centimetra“. Podľa predsedu vlády SR je právom každého štátu EÚ obrátiť sa na súd v Luxemburgu. Vysvetlil, že o členstve Smeru-SD vo frakcii socialistov nerozhodujú poslanci európskeho parlamentu, ale je záležitosťou samotnej strany. Samotné vylúčenie Smeru však nehrozí, nateraz išlo iba o vojnu slov.

VŠIMLI SME SI

Každý šiesty obyvateľ Slovenska pracuje na nočné zmeny. A to sú v štatistike Európskeho štatistického úradu Eurostatu zarátaní iba tí, čo majú „nočné“ v pravidelnom oficiálnom rozpise práce. Ide jednoznačne o najväčší podiel v rámci všetkých ekonomík v Európskej únii. Potrebné údaje sa zbierali v roku 2014.

Odpracujeme najviac nočných

V priemere za celú Úniu pracuje v noci len šesť percent zamestnancov, kým na Slovensku je to až šesťnásť percent. Ide o lekárov, záchranárov, policajtov či hasičov, ale aj o zamestnancov v priemysle. Je alarmujúce, že až každý štvrtý Slovák sa ešte večer zdržuje na svojom pracovisku. Na Slovensku pracuje vo večerných hodinách 25,2 percenta zamestnaných ľudí, priemer v Únii je šesťnásť percent. To však ešte nie je všetko, čo pracujúcich na Slovensku radí na najsmutnejšie rebríčky zamestnaneckej hitparády v Únii. Spolu s Írskom a Holandskom patríme medzi trojicu krajín s najvyšším podielom ľudí, ktorí pravidelne pracujú počas nedele. Za európskym priemerom však zaostávame v práci v sobotu.

Zaujímavé je aj zistenie Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj OECD. Pochádza sice z obdobia jari 2015, ale výraznejšie sa dáta nijako nezmenili. V roku 2014 odviezol priemerný zamestnanec na Slovensku na daniach a odvodoch z nákladov práce, ktoré zahŕňajú hrubú mzdu a odvody zamestnávateľa, približne až štyridsaťjeden percent svojho celkového príjmu. Daňové zaťaženie práce zamestnancov na Slovensku je stále vyššie ako priemer krajín OECD. Pritom náklady na prácu v rámci krajín OECD sú na Slovensku takmer najnižšie!

Z toho vyplýva, že priestor na znižovanie daňového a odvodového zaťaženia u nás určite je. Taktiež z toho vyplýva, že ako pracovná sila sme jedna z najvýhodnejších v EÚ pre našich zamestnávateľov. Alebo ešte inak – na nás sa zarába najľahšie, a pritom my sa narobíme takmer najviac.

(ib)

Schválená zmluva o voľnom obchode je nástražný systém
Varovanie prichádza priamo z USA

Bývalý hlavný ekonóm Svetovej banky Joseph Stiglitz varoval signatárov dohody o voľnom obchode TPP a TTIP. Pri oboch zmluvách podľa neho nejde o presadenie voľného obchodu. Informáciu priniesol portál hlavnospavy.sk. Začiatok októbra má byť pre budúce formovanie svetového obchodu prelomovým obdobím.

V pondelok 5. 10. 2015 sa totiž uzatvorila obchodná dohoda TPP. Transpacifické partnerstvo združuje dvanásť krajín a z hľadiska globálnej ekonomiky má zásadný význam, pretože podľa odhadov do roku 2050 budú krajiny TTP spoločne vytvárať až päťdesiat percent svetového HDP.

Okrem predpokladaného ekonomického rastu však dohoda TPP údajne prináša mnoho ďalších výhod. Predovšetkým prispeje k liberalizácii obchodu, a to prostredníctvom odbúrania tarifných, ako aj netarifných bariér pri realizácii zahranično-obchodných operácií. Uzatvorenie dohody TPP je preto vraj inšpiráciou a príkladom na ďalšie prípravné práce, ktoré povedú k úspešnej finalizácii podobného projektu – obchodnej dohody TTIP. Vlastne takej istej, ale platnej pre transatlantický priestor.

■ SPOKOJNÉ USA

Komisárka C. Malmströmová sa koncom septembra stretla vo Washingtone so svojim americkým kolegom Michaleom Fromanom, aby prediskutovali vývoj prebiehajúcich rokovaní o TTIP. Obaja partneri sa zhodli, že treba zintenzívniť tempo rokovaní vo všetkých oblastiach, ktoré sú predmetom diskusií. Pomôže tomu aj prehĺbenie

kontaktov medzi rokujúcimi tímami. Obchodný splnomocnenec USA M. Forman o dokumente tvrdí: „Spolu chceme spolupracovať v rozvoji svetových štandardov, nechceme ich iba prijímať.“

ČO INÍ NEPÍŠU

Predseda EK J. C. Juncker v reakcii naznačuje, kde asi sú neuralgické body: „Chcem rozumnú a vyváženú obchodnú dohodu s USA. Na oltári voľného obchodu ale nemienim obetovať európske štandardy v oblasti zdravia, sociálnych vecí, ochrany osobných údajov alebo našu kultúrnu diverzitu.“

Úspešné uzatvorenie dohody TPP europoslanci vnímajú ako inšpiráciu k finalizácii projektu TTIP. Brit David Martin vyhlásil, že Európska únia

nemôže pri otvraní trhov a odstraňovaní obchodných bariér zostať pozadu, a jeho belgický kolega Guy Verhofstadt zdôraznil, že dohoda TTIP je predpokladom na to, aby EÚ naďalej zostala globálnym obchodným hráčom.

■ OBCHOD S MLIEKOM

Laureát Nobelovej ceny a bývalý hlavný ekonóm Svetovej banky Joseph Stiglitz sa však domnieva, že dohoda o voľnom obchode TPP a TTIP je podvod pripravený v USA. Nebude presadený voľný obchod, ale signatári dohody podpisujú pakt v zmysle riadenia a kontrolovania „najsilnejších obchodných lobby každej krajiny“. Nový Zéland už pohrozil odstúpením od zmluvy pre spôsob, akým Kanada a Spojené štáty kontrolujú obchod s mliečnymi výrobkami. Austrália je nešťastná z toho, ako Spojené štáty a Mexiko kontrolujú trh s cukrom. A my tu v Európe nevieme zvládnuť ani len našu malú európsku mliečnu krízu.

Už jedenáste kolo rokovaní o TTIP sa uskutoční v Miami (USA) od 19. do 23. októbra. Na diskute budú negóciácie ku všetkým diskutovaným oblastiam v rámci regulačných opatrení, trhového prístupu a pravidiel.

Ivan BROŽÍK
Foto: Logo TTP

Kto zachráni deravý Titanic?

Eva ZELENAYOVÁ

Obdobie druhej polovice 20. storočia až dodnes sa vyznačuje obrovskými spoločenskými zmenami. Či už to bolo hnutie hippies na Západe alebo rozpad bipolárneho sveta, vstup USA na svetovú scénu ako vedúca mocnosť, a s tým súvisiace nastolovanie demokratických režimov v záujmových častiach sveta, až po mohutnú utečeneckú vlnu súčasnosti. Základnou podmienkou týchto zmien je dlhodobý úpadok mravného poriadku. Jeho dôsledkom je rozvrat spoločnosti. Niektorí autori z neho obviňujú osvietencov, ktorí vymenili Boha za rozum, iní judaizmus. Petr Bakalář v knihe Tabu v sociálnych viedach sa veľmi podrobne zaoberá touto otázkou. Za zmienku stojí jeho tvrdenie, že Židia si od ľavicových hnutí sľubovali spoločnosť bez antisemitizmu. Ako sám

názov naznačuje, ide o prvý ideologicky formulovaný prejav. Je to dôležité najmä preto, že v súčasnej Európskej únii sú socialisti druhou najsilnejšou a aj najvplyvnejšou stranou Európskeho parlamentu. Podľa analytikov ideológia vstúpila na politickú scénu európskych národov až v 20. storočí. A to v súvislosti s nástupom komunizmu, nacizmu a fašizmu. S komunistickým režimom, presadzujúcim spoločnosť bez vplyvu náboženstiev, máme na Slovensku štyridsaťročnú skúsenosť. Známy výrok Lenina, že náboženstvo je opium ľudstva, bol komunistickým režimom transformovaný do praxe. Útok na cirkev po roku 1948 nadobudol inštitucionálne rozmery. Katolícka cirkev s jej hlavou v Ríme bola považovaná za vlastizradnú. Na likvidá-

ciu vlastizradcov sa schvaľovali zákony. Známy psychoanalytik Sigmund Freud opísal náboženstvo ako druh neurózy, hoci sám mal veľmi silnú židovskú identitu. V súčasnosti na Freuda a jeho dielo nazerá odborná

KOMENTÁR

verejnosť kriticky. Zazlieva mu, že propagáciou nevedeckých myšlienok a chybných diagnóz spôsobil veľké škody. Johnson napríklad uvádza, že marxizmus rovnako ako freudizmus fungoval podobne ako kabala a vyznačoval sa schopnosťou prispôbovať sa stále novým nepohodlným skutočnostiam.

Európska politika od 20. storočia prekonáva jednu krízu za druhou. Dve svetové vojny, studená vojna, zmena v chápaní

ľudských práv. Niektorí autori to spájajú s priemyselnou revolúciou a so zmenou postavenia rodiny v spoločnosti. S tým úzko súvisí zánik prirodzeného výberu lepšou zdravotnou starostlivosťou či masový nástup antikoncepcie v druhej polovici 19. storočia. Iní vidia jadro problému v nastolovaní sekulárneho humanizmu. V každom prípade ide o odklon od tradičného spoločenského poriadku, od jeho hodnôt. Veľký posun pri mocenskom ovládnutí národov Európy mal vznik Európskeho spoločenstva. Elita Európskej únie vytvorila množstvo nástrojov, ktorými možno vnucovať krajinám Únie normy správania. To by bolo sotva možné, ak by sa spoločenstvo národov neocitlo vo veľkom mravnom rozklade. Podľa Francisa Fukuyamu náboženstvom vďačíme za to, že dnes sú základnou dôležitou jednotkou civilizácie. Akú šancu prežiť má tá európska, je len na jej obyvateľoch.

V týchto dňoch sa v Ríme koná synoda o rodine. Začala sa už vlni, ale k nijakým vážnejším rozhodnutiam nedospela. Pred jej začiatkom pápež František rozhodol o zjednodušení

procesu rozviazania manželstva. Či bude nasledovať aj krok prijatia takýchto rozvedených manželov späť do pastorácie, je veľkým otáznikom. Cirkev má veľkú zodpovednosť pred budúcnosťou európskych národov, aj preto sa od synody očakávajú jasné stanoviská.

Kam sa teda európska spoločnosť dostala a akú má budúcnosť? Túto otázku si kladú občania i naslovovzatí odborníci. Huntington v Strete civilizácií už v roku 1993 predpokladal budúce vážne konflikty medzi väčšími skupinami štátov či spoločnosťami, patriacich k rozdielnym civilizáciám. Úpadok mravnosti európskych národov dospel do štádia, z ktorého cesta späť je otázná. Dnes ide o to, či súčasnú migračnú vlnu a s ňou spojený nevynutný konflikt civilizácií nie je riadený. Množstvo indícií podporuje túto myšlienku. Predovšetkým autoritatívne zavádzanie novej ľudsko-právnej agendy so zhubnými následkami na spoločnosť, na jej hodnotový systém. Pred politickými reprezentáciami Slovenska stojí veľmi ťažká úloha. Zachrániť sa z potápajúceho sa Titaniku.

Viac peňazí na kultúrne aktivity

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Keď spolu so vznikom Slovenskej republiky vznikol Fond na podporu kultúry Pro Slovakia, umelci aj širšia verejnosť sa potešili, že financie vo výške jedného percenta domáceho produktu by mali každoročne prispievať na kultúru a umenie, aby ten nastupujúci kapitalizmus mal okrem tvrdého materializmu aj nejakú protiváhu v metafyzických hodnotách. Objem financií z rozpočtu štátu do fondu Pro Slovakia sa nenaplnil, ani poslanie fondu sa teda nikdy celkom nenaplnilo, až napokon rozhodnutím vlády zanikol.

Aby v tom nebol priveľký chaos, treba pripomenúť, že rôzne odvetvia kultúry a umeleckej tvorby mali a stále majú svoje vlastné fondy, ktoré tvorcovia spolufinancujú zo svojich honorárov cez príspevky stanovené zákonom. Máme

tu literárny, hudobný aj výtvarný fond. Sú to inštitúcie zo zákona a majú slúžiť tvorcom, o čo sa cez svoje volené orgány aj snažia. Sú však autori, ktorým sa to nepáči, lebo neradi odvádzajú solidárne z honorárov percentá, hoci kedysi

POZNÁMKA

veľmi radi využívali podporu, ktorú im fondy poskytovali.

Podpornú činnosť v kultúre priamo cez dotácie vykonával v rôznych segmentoch priamo aj štát cez ministerstvo kultúry a jeho komisie. To sa však obmedzí v najbližšej budúcnosti preto, že ministerstvo delegovalo mnohé svoje právomoci na nový fond, ktorý založilo. Oficiálne vyhlásenie hovorí: „Fond na podporu umenia je nová verejnoprávna

inštitúcia, ktorej vznik ministerstvo kultúry iniciovalo s cieľom podpory širokej škály kultúrnych aktivít, a to ešte väčším objemom finančných prostriedkov ako doteraz. Fond nahrádza významnú časť dotačného systému ministerstva kultúry, pričom na efektívnu podporu umeleckých aktivít, kultúry a kreatívneho priemyslu pôjdu dotácie nielen z rozpočtu MK SR, ale aj z osobitného príspevku z odvodov prevádzkovateľov hazardných hier. Ide o prelomový krok vo financovaní kultúry, keďže o takomto type podpory budú rozhodovať samotní zástupcovia umeleckej obce.“

Závažné je najmä to, že kultúra, ale aj šport budú dostávať časť peňazí zo ziskov hazardných hier. Iste, veď práca na poli kultúry i športu je tiež svojím spô-

sobom hazardnou hrou, teda isté príbuzenstvo sa v tom dá vysledovať. Ukázalo sa to v roku 2009, keď vznikol nový Audiovizuálny fond (AVF). Má pomáhať tvorcom pri realizácii diel definovaných v jeho názve. No už krátko po začiatku svojej existencie musel AVF čeliť problémom pri sťažnostiach na možné korupčné praktiky a vzápätí musel byť „reorganizovaný“. Ľudský faktor je vždy tvrdý oriešok.

Čo prinesie nový kultúrny fond, ktorý bude prerozdeľovať určitý objem financií pre rôzne odvetvia umeleckej tvorby? Či to bude napríklad zníženie byrokratickej záťaže pre umelcov, to zatiaľ nevedno. Isté je, že fond už má svoj najvyšší orgán, teda radu. Minister kultúry Marek Maďarič vymenoval deviatich členov rady Fondu na podporu umenia. Členmi rady sa stali: Pavol Weiss – predseda, Vladimír Kyseľ, Peter Michalovič, Anna Miklovičová, Irina Čierniková, Zora Rusinová, Alexander Halvoník a Zuzana Komárová. Prvé výzvy na podporu kultúrnych aktivít vypíše Fond na podporu umenia do konca tohto roka.

AKO BOLO, ČO BOLO

V poslednom čase som sa vracal k svojmu rukopisu knižky o otcovi Antonovi Hlinkovi. Napálilo ma, že niekto negoval jeho úlohu pri pašovaní náboženskej literatúry na Slovensko v rokoch totality. Teraz to musím urobiť znovu.

Ústav pamäti národa vyprodukoval film Stopy v snehu, ktorý ukázal hrdinov z tohto obdobia. Po premiére predsedu správnej rady ÚPN Ondrej Krajňák ocenil Pamätnými medailami ÚPN hlavných protagonistov filmu Branislava Borovského, Alojza Gabaja, P. Tomáša Konca, ale aj ďalších pašerákov napašerákov – Petra Žaloudka, Stanislaw Lugowského, Albína Maslaňáka, Mons. Ladislava Stromčeka, Františka Petráša in memoriam, prof. Viléma Prečana, Jiřínu Šiklovú, Suzanne Ferinovou a riaditeľa Poľského inštitútu v Bratislave Andrzeja Jagodzinského. Hlinkovo meno mi medzi ocenenými chýbalo.

S otcom Antonom sme hovorili o troch chlapcoch, ktorých chytili, keď prenášali

cez Roháče náboženské knihy, sväté obrázky a devocionálie. Pomôcť sa im dalo len tak, že sa ich prípad dostane do uší a vedomia verejnosti a ona sama vytvorí tlak na svedomie

Návrat k prípadu troch chlapcov

Peter VALO

sudcov a politikov. Antonovi Hlinkovi do Mnichova ich mená promptne zatelefonoval Ján Čarnogurský. Trojicu zaistili v Poľsku. Po dlhom vyšetrovaní ich ako zločincov dopravili do Bratislavy. Deň pred pojednávaním zatelefonoval Hlinkovi Čarnogurský, kedy bude súd, ako aj mená prokurátora, obhajcov, sudcov a predsedu senátu. Poslucháči Hlasu Ameriky sa dozvedeli, kto sedí na lavici obžalovaných a za čo, kedy sa presne na hodinu začne proces, ako aj to, aké číslo majú dvere pojednávacej siene v Justičnom paláci.

palácom modlilo ruženec. Neušlo mu ani to, že tam bol aj jeden Francúz. Keď ho chceli odvieť, sadol si na zem. Hlinkovi stále chýbal autentický prvok, ktorý by dokreslil atmosféru na pojednávaní alebo okolo neho. Sám nevedel, čo chce, ale muselo to byť niečo, čo by dalo suchej správe „šťavu“.

„Aké boli podrobnosti počas procesu?“ spýtal sa Čarnogurského. „Neviem,“ odvetil. „Nebol som tam. Budem sa informovať.“

„Zavolajte ma o štvrtrej. Budem čakať pri telefóne,“ nájstojil Hlinka. Správy sa

šlo k nejakému škandálu? Zavolajte mi o pol siedmej. To je krajný termín. Potom to už musím pustiť do éteru.“

Ján Čarnogurský zavolať o pol siedmej. „Keď vyhlásili rozsudok, jedna žena na protest vstala a s buchotom odchádzala cez sálu. Keď došla k dverám, otočila sa na opätku a zakričala: „Bola by som hrdá na takých troch synov. Potom vyšla von a tresla dverami.“

„To je ono!“ potešil sa Hlinka. Výkrikom tej ženy a zabuchnutím dverí zakončil svoju reláciu na Hlase Ameriky.

Keď otec Anton volával z Mnichova Jána Čarnogurského, zakazdým sa v aparáte ozvalo „klik“, na čo sa on zvykol žartovne opýtať: „Ešte to nemajú zapnuté?“ Jeho informátor na odpočúvanie nereagoval. Eštebáci jeho hovory nerušili. Vedeli, že keby to urobili, zavolať by z iného telefónu. Hlinka hovoril, že zo strany Čarnogurského to bola guráž. S odstupom času je jasné, že bez Hlinkovej medializácie a Čarnogurského informácií by prípad zapadol do zabudnutia.

Po návrate do vlasti sa otec Hlinka s Čarnogurským a najmä s KDH rozišiel. Jedným z dôvodov bol ich filištínsky postoj k slovenskej samostatnosti. Profesor Hlinka by však nikdy nezaprel, že pri zverejnení prípadu troch chlapcov nosil kožu na trh Ján Čarnogurský. Osobne som síce nepatril k jeho fanúšikom, ale myslím si, že pri premiére filmu Stopy v snehu mal byť medzi ocenenými. Alebo žeby historickú skutočnosť ktosi prekryl jeho súčasnými, skôr politicky „nekorektnými“ názormi?

SEBAOBRAÑA

Vždy sa snažila zaujať verejný rôznymi spôsobmi. Aj nedávno dala do sebaaprezen-tácie všetko. „Vystrašené tetky a uvidia pôjdu voliť tých, ktorí im hovoria, že nikoho sem nepu- time. Tí politici, ktorí chcú byť v budúcnosti a pre históriu štát- níkmi, by mali ísť proti tomu,“ povedala vo vysielaní zahra- ničnej televízie, ktorej jazyku rozumejú aj Slováci, Magdaléna Vášáryová.

Ďalšie „perly“ pani Magdalény

Jej slová vraj po mediálnom výstupe rezonujú v susednom Česku a podľa portálu echo24.cz jej priaznivci tvrdia, že vystihla stredoeurópsku politiku. Nuž, nevedno, koľko je tých priaznivcov, ale pani poslankyňa je známa tým, že rada pôsobí v zahraničí. Bola veľvyslankyňou SR v Rakúsku aj Poľsku, hoci zastupovala štát, ktorého vznik si neželala.

„Ak by sme mali rozdeliť tisíc psov, tak by sa všetci okamžite angažovali. Boli by nadšení a robili by si fotografie,“ povedala. V emailoch má desiatky žiadostí, aby v parlamente podporila zákon o psoch. „Nikdy som ale nedostala 250 emailov, aby sme zachránili 60 tisíc sýrskych detí, ktoré putovali Európou. Ľudia budú radšej stokrát sympatizovať s opustenými zviera- ratami než s ľudskými bytosťami,“ hnevľivo vyhlásila v Českej televízii.

Svoj názor, že obyvatelia stred- nej Európy sa na kresťanskú spoloč- nosť, ktorá má pomáhať v núdzi, iba hrajú, rozvinula: „Na jednej strane sme zistili, že nie sme kresťania. Jednoducho nie sme. Berieme to len ako folklór a chodíme do kos- tolov len pre ospravedlnovanie svojich hriechov. To je všetko, čo robíme.“ Hovorila v množnom čísle, ale či tým myslela aj seba, ťažko povedať. Možno ona osobne zistila, že nie je kresťanka a nechce v tom byť sama, tak to vyhlasuje za vše- obecnú kolektívnu záležitosť...

Povestná stredoeurópska pohostinnosť a láska k blížnemu je podľa nej iba neplatná rétorika. „Platí len jedno – chrániť si svoju kožu a vykašľať sa na ostatných. To bude mať ťažké následky.“ No veru, diagnostika jej ide, ale ponúka aj nejaké riešenie? Ani veľmi nie, zjavne jej stačí, keď veci pome- nuje podľa svojho videnia. Nesú- hľasi s domnienkami, či práve boj proti nožnej islamizácii Európy, spojený s príchodom utečencov, nemôže slúžiť ako ochrana kresťan- ských hodnôt. „Sme si vedomí, že sme za akúkoľvek funkciu ochotní vzdať sa čohokoľvek, nielen našej viery. Veľmi dobre vieme, že sme ochotní kolaborovať za čokoľvek, za akúkoľvek malú istotu,“ usúdila poslankyňa opäť v množnom čísle a zároveň pripomenula katolícky profašistický režim v štyridsiatych rokoch, ktorý sa na Slovensku zme- nil na „protináboženskú diktatúru“. Kde to má hlavu a pätu?

Argument, že väčšina Slo- vákov nechce v krajine emigran- tov, nemá podľa nej znamenať, že politici nesmú postupovať proti verejnej mienke väčšiny. „Vy Česi máte človeka, ktorý sa proti tomu postavil. Musel dokonca emigrovať, pretože ste ho išli zabiť. Masaryka. Keď sa postavil proti všetkým falošným veciam a anti- semitskej kampani. Sú prípady, keď sa musíte postaviť,“ zavesila a ostala sedieť. Postup súčas- ných stredoeurópskych politikov je podľa nej len spôsob, ako získať pred voľbami čo najviac politických bodov. Ona veru boduje každým svojim verejným vystúpením...

Robert LANDIS

Mimovládny organizáciám pribudol konečne vážny konkurent
Slovákom som a Slovákom ostanem

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: autorka

Začiatkom septembra oboznámil novinárov Rafael RAFAJ so vznikom novej mimovládnej organizácie – Inštitútom pre národnú politiku. Je jeho zakladateľom a predsedom. Slovenská politika je dlhodobo ovplyvnená mimovlád- kami, založenými zahraničnými subjektmi. Stačí spomenúť Inštitút pre verejné otázky a jeho dosah na vytvá- ranie obrazu o Slovensku. Inštitút národnej politiky (INP) vstupuje do oblasti analýz spoločenského vývoja ako alternatívna inštitúcia. A predovšetkým slovenská. O zámeroch novej organizácie sa zhovárame s jej predsedom Rafaelom Rafajom.

• Čo bolo dôvodom založe- nia Inštitútu národnej politiky?

Slovensko bolo a bude v záuj- movom hľadáčku rôznych síl. Tie západné sa po roku 1989 vyrojili ako osy a ihneď si pozakladali rôzne nadácie, mimovládky, inšti- túty a think tanky. Určite nie preto, aby nám nezištne pomáhali. Prišli sme nielen o špeciálnu výrobu a strategické podniky, ale aj o iné nosné výroby. Vidíme, že žijeme vo svete mediálnej propagandy, v priestore lobingu, manipulácií a rôznych foriem ovplyvňovania nielen verejnosti, ale aj politiky. A v konečnom dôsledku v presa- dzovaní záujmov nielen oligarchov a skupiniek, ale najmä celosveto- vých globálnych štruktúr. Zdieľam pocit, že žijeme v novej forme vojny proti civilizácii, národom a hodnotám, ktoré vyznávame. Dokonca aj proti ľudskosti, hoci systém je hladný po totálnej sve- tovej moci a jeho trolovia o nej najviac rozprávajú. Položil som si preto otázku, či sa s tým vôbec dá niečo urobiť, keď majú k dispozi- cii agresívnu ideológiu, financie, moc a množstvo pestrofarebných papagájov a lokajov, kde sa len človek pozrie. Keď nestačí dobré slovo a diplomacia, riadim sa stra- tégiou, že s nepriateľom treba bojovať jeho vlastnými zbraňami. Odmalička som citlivý na nespra- vodlivosť, a tak podnetom na založenie INP bola snaha vyvá- žiť jednostranné cudzie recepty a odporúčania inštitútov a ana- lytikov hlavného prúdu. Keďže dlhodobo tu pôsobia iba politici na Slovensku, nie slovenskí politici, rozhodol som sa založiť Inštitút národnej politiky. Aby sme tým, ktorí to cítia so Slovenskom úprimne, dali do rúk podporné, slobodné, analytické, odborné aj filozofické zázemie a nástroje, ktorými by mohli dosiahnuť zmenu

Rafael RAFAJ sa nemieni z politickej scény vytrátiť.

kurzu a spoločenské blaho pre každého Slováka a Slovensko.

• Aký cieľ si kladie inštitút?

Predovšetkým vyvážiť výlučne proglobalistické inštitúty, formovať slovenské záujmy a prehliť ústa- vou garantovanú názorovú plura- litu v praxi. Základný cieľ zdru- ženia je však analyzovať vývoj slovenskej spoločnosti s akcen- tom na suverenity, zvrchova- nosť, ochranu a právo smerujúce k posilňovaniu identity a našich vlastných národno-štátnych záuj- mov. Zameriame sa na posudzova- nie, výskum, vývoj alternatív- nych politík, nástrojov slovenskej politiky a vzdelávania v štyroch hlavných strategických okruhoch. Po prvé politika, obrana a prí- rodné zdroje, po druhé tradícia, rodina a vlastenectvo, po tretie kultúra, civilizácia a médiá a po štvrté ekonomika, právo a sociál- na sféra. Predmetom činnosti bude aj organizovanie okružných stolov, konferencií a seminárov na pálčivé témy tak, aby sme prob-

lémy a krízy riešili podľa vlast- ných, a nielen cudzích potrieb či receptov.

• Kto je zriaďovateľom inštitútu?

Ako ideový stroja tohto pro- jektu som oslovil niekoľko ľudí, a keď bol záujem, začal som s prí- pravými prácami. Asi po roku sme založili inštitút na platforme občianskeho združenia, ktoré má svoje stanovky, definované ciele aj okruhy združujúce odborní- kov. Sme nezávislé združenie ľudí, ktorých spája spoločná idea a vôľa prispieť k utváraniu našej budúcnosti, a chceme ostať nezá- vislí od vplyvov, ale nie od zdra- vého rozumu.

• Pôsobia podobné inšti- túty v Európe?

Pôsobia, ale hneď sú pred- metom šikanovania. Napríklad konzervatívny Klausov think tank Centrum pre ekonomiku a politiku čelí v Česku účelovému vyšet- rovaní za údajné znevýhodne-

nie veriteľov, pričom celá aféra sa týka skrachovanej investičnej spoločnosti Key Investments... Chceme sa venovať skutočne slobodnému bádaniu, prinášať nezávislé alternatívne východiská k hlavnému prúdu. Najmä národné, ale aj európske a globálne, lebo v Európe nie je veľa takto zamera- ných think tankov. Paradoxne oveľa viac by sme ich našli v USA. Mám však v hľadáčku niekoľko kon- zervatívnych inštitútov, v ktorých vidím do budúcnosti potenciál a priestor na nadviazanie spolupráce či dokonca na vytvorenie medziná- rodnej asociácie podobne zamera- ných inštitútov.

Súmrak európskej civili- zácie od Pavla Fendeka vydal INP. Ide o dielo vymykajúce sa z ponuky domáceho trhu. Podľa čoho si vyberáte autorov?

Skôr spolupracovníkov, hoci publikovanie výsledkov bádania máme tiež medzi prioritami. Pavel Fendek je jeden z tých, ktorých som oslovil na začiatku, a po pre- čítaní jeho textu som pochopil, že je to súborná analytická pitva ideológií neomarxizmu a jeho módného výhonku multikultura- lizmu, ktoré sa pevne zakorenili. Vo svojej nenávisti k novému „triednemu nepriateľovi“ valcujú na svojom tichom pochode euró- pskymi inštitúciami všetko, čo im stojí v ceste, vrátane národov, národných štátov a kresťanskej viery. Hľadám takýchto nebojácn- nych a múdrych ľudí, lebo done- konečna nás klamať a ovládať nemôžu.

• Národná politika alebo politika zohľadňujúca národ- noštátne záujmy by mala byť samozrejmosťou každej politic- kej strany. Na Slovensku to však neplatí. Čím si to vysvetľujete?

Zlyhávajú nielen politické strany, ale i verejní činitelia, štátnici, a zásluhu na tom majú aj médiá hlavného prúdu. Tých faktorov je viac. Aj keď nemáme historické skúsenosti s riade- ním štátu a budovaním identity, máme veľa seabevodných vzorov. Za všetkých spomeniem štúrov- skú generáciu a príklad kardinála a uhorského prímasa Alexandra Štefana Rudnaya, ktorý v roku 1828 vyhlásil: „Slovák som, a keby som bol i na stolci Petrovom, Slo- vákom zostanem.“

O ČOM JE REČ

Keď Boris Pasternak písal svojho Živaga, určite mu nena- padlo, že niektoré príbehy jeho hrdinov sa budú podobáť prí- behom konkrétnych ľudí v roku 2015. Akoby ich niekto iba preniesol do dnešných čias a dal im inú podobu, akú mali v jeho románe.

Ak sme nečítali jeho revo- lučnú epopeju iba povrchné, nemohla nám uniknúť vedľaj- šia, no rovnako tragická postava istého Strelnikova, ktorého príbeh je takisto smutný a tragický ako príbeh doktora Živaga. Možno by si zaslúžil aj samostatný román.

Ktovie, či o tom neuvažoval aj samotný Pasternak, keď opisoval hrôzy občianskej vojny v Rusku.

Strelnikov – v tých časoch a v tomto príbehu – bol náramne mocný muž, ale aj človek, ktorý sa vyznačoval mimoriadnou kru- tošťou, keď pod vlajkami boľševí- kov šíril revolučný teror po krajine a bol všade tam, kde bolo potrebné niekoho zastreliť alebo obesiť, ak sa postavil na odpor proti rodiacej sa sovietskej moci. Všade, kam prišiel, boli už o chvíľu priekopy plné mŕtvol a stromy ovešané obesencami. Bol to disciplinovaný a poslušný vojak revolúcie, veli- tel pancierového vlaku a vzorný vykonávateľ rozkazov. Ale aj člo- vek, ktorý nielen z poverenia, ale

aj vlastnou iniciatívou šíril v čase občianskej vojny okolo seba strach a hrôzu. Takisto, ako ju okolo seba šírili vojaci, atamani a generáli s bielymi páskami na svojich papachách, baraniciach alebo golieroch. Bola občianska vojna a nebola núdza o všelijaké zločiny. Napokon, aj v dnešnom

Reinkarnácia Strelnikova?

Rudolf SLEZÁK

už civilizovanejšom svete sme mali a stále máme možnosť pozo- rovať hrôzy a zločiny občianskych vojen v priamom prenose aj na obrazovkách televízie. Všade, či už to bolo v Juhoslávii, Líbyi, Iraku, Afganistane, Sýrii..., všade by bolo možné nájsť sice už v inom vydaní dajakého Strelnikova alebo brutálneho veliteľa, oháňajúceho sa revolučnou zástavou a ešte revolučnejším poslaním....

Boris Pasternak nám však vo svojom románe prezradil aj to, ako to dopadne v takejto roz- krápanej a rozkradutej krajine a ako obyčajne skončia iniciátori a presadzovatelia krutovlád po skončení svojej misie. V prvom rade bude potrebné pozahla-

dzovať všetky stopy a svedectvá o tom, aké zločiny sa v mene revo- lúcie napáchali. Znamená to, že nová moc sa bude musieť zbaviť aj takých ľudí, ako bol Strelnikov, ak bude chcieť ukázať svetu svoju prijateľnejšiu tvár alebo pre- tvárku. Z vojaka revolúcie, ktorý sa preslávil svojou nemilosrdnos-

ťou voči jej nepriateľom, sa zrazu stáva nepohodlná a nepotrebná atrapa, ktorá by mohla túto novú podobu moci deformovať. Tento vojak má na rukách priveľa krvi a na svedomí veľa zločinov proti ľudskosti, treba ho preto upra- tať a odstaviť, aj keď má veľké zásluhy na víťazstve tých, v kto- rých radoch bojoval. Strelnikov sa sám rozhodol po úteku z radov červených skončiť so životom, keď zistil, aká „odmena“ ho čaká za jeho zásluhy.

Dosť mi to pripomína obdo- bie, keď sa bývalý režim u nás postupne zbavoval tých, čo v päťdesiatych rokoch vykonávali tie najšpinavšie práce a príliš horľivo sa angažovali na súdnych

procesoch, v násilnej kolektivi- zácii alebo pri vysídľovaní rodín z pohraničia a z iných, pre novú moc zaujímavých priestorov a lokalít. Nikto ich síce nevešal, nezaväzoval na väzenie, ani ich neohrozoval na živote, no bolo treba ich už stiahnuť z verej- ného a politického života. Všetci vieme prečo. Ich obete boli ako- tak rehabilitované a mená, ako povedzme Široký, Bacílek, Urvá- lek, Doubek..., mali upadnúť do zabudnutia.

Nemám v úmysle sa v tomto zamyslení zaoberať podrobnejšie vierou alebo teóriou o reinkarná- cii. Príbeh a osud Strelnikova mi však predsa len v mnohom pripo- mínajú príbeh irackého vodcu Husajna, líbyjskeho mocnára Kaddáfího, ale najmä osud sýr- skeho vládcu Bašára al-Asada. Akoby ho ktosi vyňal z literár- neho diela Borisa Pasternaka a dal mu podobu tohto sýrskoho vládcu. Všetko to, čo sa okolo neho deje, tomu napovedá. Veď aj lídri najmocnejších krajín sveta už tvrdia, že v boji proti radi- kálnym islamistom sa bez neho nezaobídu. Akoby mu tiež pove- dali: Len si urob špinavú prácu, potom ťa už nebudeme potrebo- vať, nikto s tebou neráta, budeme sa ťa musieť zbaviť. Ako, to ešte nikto nepovedal. Podobnosť s osudom Strelnikova je však dosť pravdepodobná...

Utečenecká kríza nastavila pravdivé zrkadlo bruselskej nečinnosti

Turci ukázali silu, Únia slabiny

Je to neuveriteľné – pol roka po vypuknutí utečeneckej krízy a štyri roky po začiatku vojny, ktorá to spôsobila, prichádza do Bruselu na rokovania turecký prezident priam v úlohe záchrancu Európy. Turecko totiž prijalo za uplynulé roky najviac utečencov zo Sýrie i z Afganistanu. Nie náhodou turecký minister zahraničných vecí z tribúny Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov hovoril o dedinách a mestách na tureckom území, kde je toľko utečencov, že turecké obyvateľstvo sa stalo menšinou.

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet

Nie náhodou turecký prezident v Bruseli poukázal na to, že kým v jeho krajine sú milióny utečencov, Európa, dvadsaťosem štátov Európskej únie, zápasí s pol miliónom. Doteraz, lebo ešte ďalšie milióny môžu prísť.

■ ONESKORENÁ ÚNIA

Odrazu sa zreteľne pred európskym publikom ukázalo to, čo mu médiá a politici priveľmi pod nos nestrkali. Nie Európska únia, ktorá od roku 1964 naťahuje rokovania s Tureckom o asociatívnej zmluve, ale EÚ je v roli prosebníka. Bruselská návšteva ukazuje prezidenta bezprostredne pred voľbami v úlohe politika, ktorý môže Európe pomôcť. A pritom z Európy získať nielen miliardovú pomoc, ale vystupovať v úlohe politika, ktorého Európa potrebuje. To je dar v predvolebnej kampani.

■ TURECKÉ ZÁUJMY

Turecko je regionálna veľmoc, má druhú najsilnejšiu armádu v Severoatlantickej aliancii NATO. Nedávno sa pripojilo k leteckej kampani NATO a získalo súhlas jeho členských štátov, teda aj Slovenska, na bombardovanie v Sýrii a vytvorenie „ochrannej“ zóny na sýrsko-tureckom pohraničí. Pritom je zrejmé, že väčší ako islamistov potrebuje udržať na uzde Kurdov, doteraz najefektívnejšiu vojenskú pozemnú silu v boji proti islam-skému štátu. Turecko má svoje osobitné záujmy v Sýrii a prezident zasa v terajších druhých tohtoročných parlamentných voľbách. To, čo sa z tureckého pohľadu nemá stať, je posilnenie demokratickej politickej prokurdskej strany vo voľbách aj za cenu nástupu nacio-

nalizmu a sympatií k islamizmu v samotnom Turecku. A samozrejme, v ničom nemajú byť posil-

nebude chcieť zostať v Turecku. Ale Európa si za výdatnú finančnú pomoc vynúti také opatrenia turec-

Turecký prezident Recep ERDOGAN si pred voľbami výrazne posilňuje pozície.

není Kurdí, ktorí si v Iraku vybojovali správu nad svojím územím a v Sýrii chcú pomôcť kurdskému obyvateľstvu. Turecký trvalý záujem je nedovoliť vytvoriť nejakú podobu kurdského štátu s jadrom v Iraku. Preto napriek predvolebnej kampani prišiel neobvykle na rokovania do Turecka aj nemecký minister zahraničných vecí. Rokovania nemeckého ministra s najvyššími predstaviteľmi poskytli tureckej televízii dostatok obrázkov, aby sa ukázala medzinárodná pozícia tureckých politikov.

Nielen scenáristi proprezident-skej predvolebnej kampane sa ukázali ako majstri. Aj samotná turecká politika získala tak na pôde NATO, ako aj EÚ zelenú pre presadzovanie svojich záujmov. Pritom je zrejmé, že niekoľko miliónov utečencov

kej strany, aby prúd utečencov nebol masový. Celá otázka však spočíva v tom, prečo EÚ nekonala skôr. A to nielen v Turecku, ale aj v Libanone a Jordánsku, kde sú takmer dva milióny sýrskych utečencov a zväčša v katastrofálnych táborových podmienkach. Dokonca v uplynulých rokoch klesla rozvojová pomoc EÚ. Ako to, že sa o tom všetkom hovorí až teraz po niekoľko mesiacov trvajúcej kríze? Ako to, že NATO a EÚ, teda organizácie, ktoré sa členstvom jednotlivých štátov prakticky pokrývajú, nevedia či už spoločne alebo každý osobitne rozoznať a definovať hrozby? A najmä definovať ich s predstihom.

■ OBMEDZENÁ SLOBODA

To isté sa dá povedať o nezávislej žurnalistike. Slovenské

médiá na rozdiel od českej verejnoprávnej televízie nemajú nijakého spravodajcu na Blízkom východe. Je však dostatok informácií o stave slobody slova a slobody médií v Turecku, ktorú medzinárodné organizácie hodnotia na zhruba na 145. mieste vo svete, niekde v spoločnosti Konga. Toto, ako aj iné otázky z oblasti ľudských práv nie sú predmetom ani mediálnej kampane v Európe a ani v zozname tém na turecko-európske rokovania. Hoci je viac ako zrejmé, že pre predvolebnú kampaň v Turecku úroveň slobody médií je dôležitá. Isteže je unikátom, ak by sa zamlčovalo, že nepohodlné médiá sú vystavené rozhorčeným provládnym demonštráciám a redaktori si musia vypočuť, ako dav pod oknami kričí, my vás tu upálime. Situácia dospela do bodu, že po niekoľkých dňoch musel zasiahnuť a takéto útoky odsúdiť samotný predseda tureckej vlády.

■ RUSKO PARTNEROM?

Turecká politika ukazuje, že aj v susednej Sýrii si každý štát rieši vlastné záujmy. Je preto pochopiteľné, že krátko po tom, čo NATO dalo Turecku rozsiahly súhlas na účasť v leteckej kampani na sýrskom a irackom území, vynorilo sa zrazu v Sýrii ruské letectvo. Ruská federácia kedysi nezablokovala v OSN zákrok proti libyjskému vodcovi Kaddáfimu a celkom prirodzene si musí kľásť otázku, či podobne v dlhoročnom chaose zanikne aj sýrska štátnosť, posledný sekulárny štát v okolí moslimskom svete. Vojna tu trvá štyri roky, hlavný cieľ zvrhnúť sýrskoho prezidenta Asada Západu a Turecku nevyšiel. Naopak, väčšinu územia Sýrie ovláda Islamský štát. Pre Rusko je Islamský štát reálnou a mnohostrannou hrozbou. Západ neuspel v Líbyi, doteraz neuspel v Sýrii a NATO vojensky a politicky stroskotalo v Afganistane. Sýria je samozrejme aj nad ruské sily, no na stole je otázka, v čom môže alebo v čom by mohlo byť Rusko partnerom v európskych problémoch s islamským svetom.

Otáznikov okolo migrantov aj v ústretovom Nemecku stále pribúda

Eufória sa môže zmeniť na hlavybôľ

S jednou z najnižších pôrodností na svete je Nemecko vymierajúcim národom. Ženy tu štatisticky privádzajú na svet priemerne iba 1,4 dieťaťa. Stotisíce imigrantov, ktorí teraz prichádzajú do Nemecka, aj preto časť domáceho obyvateľstva s nádejou víta. Politici, ekonómovia, významné osobnosti a demografi dúfajú, že mnohí výkonní mladí ľudia si skoro nájdu zamestnanie, usilovne budú platiť dane a sociálne odvody, financovať dôchodky a omladia nemeckú spoločnosť. Eufória sa však môže rýchlo zmeniť na vytriezvenie. Upozorňuje na to aj nemecký denník Sueddeutsche Zeitung.

Ivan LUŽÁK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Spolková republika Nemecko je, aj keď to konzervatívne kruhy dlho nechceli priznať, krajina prisťahovalcov. Najprv prišlo po druhej svetovej vojne dvanásť miliónov utečencov a vyhnanco. Hoci to boli krajania z Východného Pruska a zo Sliezska, domáci ich pokladali za cudzích. Neraz sa spomedzi nich až druhej generácii podarilo získať miesto v západonemeckej spoločnosti.

■ MILIÓNY GASTARBEITROV

Neskôr do Nemecka naverbovali milióny gastarbeitrov. Mladí muži z cudziny robili podradné práce, mohli prevziať zamestnania, ktoré nevyžadovali vzdelanie. Pri pohľade späť vyzerá bilancia veľmi pozitívne. Nemecko profitovalo z obidvoch imigračných vln. Vyhnanci prispeli k hospodárskemu zázraku, gastarbeitri k pozdvihnutiu Nemecka na jednu z najsilnejších národných ekonomík sveta. Bude sa situácia opakovať aj pri utečencoch zo Sýrie, z Iraku, Pakistanu, Afganistanu a Afriky? Možno iba dúfať. Spolková kancelárka Angela Merkelová, ktorá je

presvedčená zástankyňa multikulturalizmu a z pozície rozhodujúcej politicky EÚ požívala všetkých utečencov do Nemecka, ubezpečuje: „Dokážeme to!“ Aj keby sa však na tomto geniálnom pláne dohodla celá EÚ, bude to úloha na celé desaťročia.

■ NEVZDELANÁ VÄČŠINA

Spolková vláda ráta v tomto roku s osemstotisíc utečencami. Polovica z nich azda získa azyl a bude môcť oficiálne zostať v Nemecku. Ale čo sa stane s tou druhou polovicou? Ministerkou

práce spomínaný kvalitne vzdelaný lekár zo Sýrie ako cenný prínos pre Nemecko nie je však štandardným prípadom. Asi polovica migrantov má nízke alebo dokonca nijaké vzdelanie. Často chýba aj základná škola alebo ide o analfabetov. Lenže v nemeckom priemysle už nie je toľko miest pre nevzdelaných ako v rokoch gastarbeitrov. Dnes firmy hľadajú špecialistov ako elektrikárov, inžinierov, technikov, klampiárov, ošetrovateľov. Obrábač kovov zo Sýrie ešte dlho nebude vedieť pracovať v Nemecku s frézami... K tomu prispúja najväčší problém: takmer nijaký utečenec nehovorí nemecky. Aj keď sa v budúcnosti na ich jazykové vzdelanie vynaloží viac prostriedkov, nebude to dostatočne rýchle. Zatiaľ je príliš málo jazykových kurzov v požadovanom rozsahu. Prvé jazykové poznatky ešte nie sú postačujúce pre väčšinu zamestnávateľov.

■ PEGIDA ZOSILNIE...

Tí, ktorí prišli do Nemecka v nádeji na lepší život, nesmú byť trvalými zákazníkmi úradov práce. Musia mať šancu zaslúžiť si svoje živobytie vlastnými silami v stredne dlhom horizonte. Obdivuhodne veľká ochota občanov pomôcť migrantom sa môže rýchle skončiť – a kruh demonštrantov Pegidy sa opäť zväčší. Koniec koncov už sa tak deje: hnutie Pegida (Patriotische Europaer gegen die Islamisierung des Abendlandes – Patriotickí Európania proti islamizácii Západu) sa transformuje na politickú stranu.

GLOSA

Mohli by sme povedať, že donedávna neznámemu bratislavskému fotografovi Antonovi Podstraskému skladá hold aj Praha. Pred rokmi jeho fotografie tvorili s textom Jána Čomaja ilustrácie matičných médií, dnes je fotograf všeobecne uznávaným umelcom, pravda posmrtné. Za života bol známou postavou. Od začiatku sedemdesiatych rokov minulého storočia už žil na voľnej nohe.

Nestarnúce fotografie

Jeho fotografie sú originálnym súborom, ktorý vznikol mnohé roky. Bol to jediný fotograf tohto druhu u nás. Jeho obrazy vznikali nielen ako súčasť nášho sociálne narušeného prostredia, ale boli neoddeliteľnou súčasťou jeho života – čo fotografoval, to žil. Vráťane pobytu na psychiatrii. Všetci, ktorí ho v Bratislave poznali, dnes vedia, že je to oveľa originálnejšia postavička než ktorékoľvek iné, ktorým sa dnes stavajú v meste sochy.

Bratislava má dnes dvoch významných fotografov, ktorí počas života boli málo alebo len okrajovo známi, neboli publikovaní vo vedúcich médiách či v obrázkových časopisoch. Sú nimi Viliam Malík, ktorý mal reprezentačnú výstavu v Slovenskej národnej galérii, a Anton Podstraský, tomu zasa SNG prispela na vydanie monografie. Podstraský sa za života dožil len malej výstavy v redakcii satirického časopisu paradoxne preto, lebo mu uverejňovali fotografie dokumentujúce spoločenské nešvary neprípustné v socialistickej spoločnosti.

Dnes samozrejme jasne vidno, že Podstraský vytvoril ojedinelú galériu scenérie všedných dní na Slovensku, osobitne na sociálnom dne či v pohostinstvách, bufetoch, na vlakových a autobusových staniaciach či na trhoviskách v priebehu niekoľkých desaťročí! Sú to obrazy reálneho života, je to galéria obrazov ako sociologická štúdia, je to obraz nielen minulosti, ale i zaniknutého života. V každom prípade je však aj pražská výstava, pripravená slovenskými kurátormi, vierohodnou ukážkou atmosféry, ktorá v Bratislave bola. Bratislavský fotograf žil v strede mesta v osamotení a neužil si všeobecného uznania za svojho života, aj keď zomrel až v roku 2007. Teda ani zmena po roku 1989 nepriniesla fotografickému archívu Antona Podstraského možnosť byť obrazovým svedectvom o minulosti, o rokoch spred prevratu. Pražská galéria nielen ukázala časť slovenskej reality, ako ju zachytil náš fotograf, ale vďaka výstave sa dostalo jeho dielo do širších súvislostí, osobitne umeleckých.

Výstava je tak istým spôsobom aj uznaním práce fotografa, ktorý mal k dispozícii len zvyčajne vtedy všeobecne prístupnú techniku a čiernobiely film. Jeho obrazy sú mimoriadnou inšpiráciou. Nie sú to fotografie, ktoré by prešli dodatočnými úpravami v tmavej komore, o vtedy nejestvujúcich počítačových programoch nehovoriac. Okrem posolstva o dobe je výstava v pražskej Leica Gallery aj podnetom zamyslieť sa nad tým, ako voľakedy fotografoval človek, ako veci videlo ľudské oko, a nie digitalizované prístroje. Je to veľký dar, ktorý nám nechcene zanechal Anton Podstraský. A potešenie, keď sa napríklad pozeráme na to, ako vedel zachytiť obraz dedinských ženičiek v typickom vidieckom oblečení, ako predávajú na uliční kecy a kačice na pozadí fasády s opadanou omietkou.

(ddk)

Na ochranu Vysokých Tatier musí vzniknúť autoritatívny vládny orgán

Možno sa do hôr vráti pôvodná krása

So svojim učiteľom a v súčasnosti aj externým redakčným kolegom sa mám možnosť stretnúť v Bratislave pri rôznych príležitostiach. Kedysi sme sa pravidelne stretávali vždy v septembri aj vo Vysokých Tatrách, potom sa tá pravidelnosť akosi prerušila. Až v tomto októbri sa nám opäť podarilo spoločne pobudnúť v tvorivom prostredí Domu spisovateľov medzi tatranskými Smokovcami. Rozhovor so spisovateľom a novinárom Jánom ČOMAJOM sa pod štítni hôr – ako inak, točil okolo tatranských tém.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: autor

Tatry po ničivej veternej kalamite v novembri 2004.

• **Pred jedenástimi rokmi 19. novembra 2004 tu víchrica rozpútala peklo. Boli ste s kolegom Vladimírom Babničom prví, čo publicisticky spracovali jej následky a zachytili ste ich v knihe Tatry sú večné, do ktorej prispeli fotografiami aj Jozef Bobuľa, bývalý náčelník Horskej služby. Témam z Tatier sa venujete aj v iných svojich knihách. Je to pre vás osudová tematika?**

Odmalda som chodieval do Tatier a spoznával ich krásy. Aj keď som nikdy nebol športový typ, skôr ma obmedzovali následky pľúcnej choroby z detstva, pochodil som Tatry, koľko som vládol. Nezabudnuteľná je nočná túra s partiou z Vysokéhoškolského umeleckého súboru na Slavkovský štít v lete 1955. Vybrali sme sa hore pred polnocou, aby sme zvrchu videli unikátny východ slnka, no rád si pripomínam aj výstup na Poľský hrebeň zo starého Sliezskeho domu, ktorý, ledva sme ho opustili, do tla zhorel. V očiach mám výhľad z Priechneho sedla na nekonečne dlhú Bielovodskú dolinu aj cestu na Predné Solisko v mraku, ktorý sa akoby zázrakom vyparil, keď sme upachtení vyšli hore a oproti sa ligotali Patria, Satan a Štrbský štít. Neraz som prešiel úseky bežeckých tratí nad Štrbským plesom, najmä smerom k Jamskému plesu – tam sa otvárala neskutočná panoráma Nízkych Tatier a Liptov sme mali na dlani... Postupne som sa spriatelil s mnohými tatranskými osobnosťami, krásnymi ľuďmi, ktorí už, žiaľ, nie sú medzi nami – Arnom Puškášom, Paľom Vavrom, lekármi bratmi Reitmayerovcami, jeden z nich bol kedysi krídlom vo famóznom hokejovom útoku Reitmayer – Décy – Reiman s tým Dodom Reimanom,

ktorého si športový svet pamätá skôr ako legendárneho futbalového brankára. K starým pánom medzi mojimi známymi z Tatier postupne pribudli mladíci, teda v tých rokoch naozaj ešte mladíci, Paľko Rajtar, Milan Husár, tatko Janiga, Mišo Legutky, dnešný šéfkár v Polianke Števo Reinhard, chatári a spisovatelia, Belo Kapolka, teraz už chatár vysoko nad jeho milovanou téryčkou, Tóno Marec... a veľa ďalších, ktorých prosím, aby sa neurazili, že som ich nespomenul. Tak sa zrodila moja zviazanosť s majestátnosťou Tatier. Prirodzene, že sa to odrazilo aj v mojich reportážach a knihách, najmä ak osud chcel, aby som bol pár sto metrov od veľkej tragédie – pádu vrtníka v Mlynskej doline, aby som videl, ako Paľo Rajtar a tatko Janiga znášajú zo Sedielka pána profesora Jamnického, ktorý si išiel zahrať svoju smrť pod štít Kriváňa, aby môj starší kamarát profesor Kramár s košickým architektom Šprlákom projektovali Areál snov...

• **O Tatrách vychádzajú desiatky kníh. Ak sledujete aj tvorbu iných autorov o Tatrách, viacerí prinášajú hodnotné diela. Kto a čím vás v tomto smere oslovil?**

Pokúšam sa sledovať novú knižnú produkciu. Predovšetkým som však siahla za knihami Tatrancov, je v nich vernejší obraz Tatier a tatranských súvislostí. So sympatiami som sledoval tvorbu Bela Kapolku, novely Tóna Marca i jeho podtatranské povesti a profile spišských osobností, raz som mal aj tú česť byť krstným otcom jeho knihy. Aspoň okrajovo si všimam produkciu malého vydavateľstva Ladislava Janigu a s veľkým obdivom jeho fotopublikácie, najmä letecké snímky Tatier, s obdivom som

čítal psychologicky ladené prózy Tatrancu – dlhoročného lekára pľúcneho sanatória v Kvetnici Antona Rákaya, raz som bol aj v delegácii Spolku slovenských spisovateľov na Wolkrovej Polianke, no na viac mi asi nedochodí čas.

• **Tatry sa spamätali z najhoršieho, čo spôsobila víchrica, no potom prišiel lykožrút. Ako je možné, že sme to nechali zájsť tak ďaleko, že i teraz stále padajú stromy, ktoré prežili víchricu, no neprežili pôsobenie niektorých tzv. ochranárov?**

Lykožrút má závideniahodnú sexuálnu výkonnosť a neuveriteľný apetít. Navrta si pod kôrou chodbičky, kde mu lyko a drevo voňajú najviac, vyhryzie si spálňu. Niekoľko spální. A okamžite vypustí zo svojich žliaz lákavý pach pre samičky. O chvíľu sa spálne zaplnia a v hárme nastane patričný ruch. Samičky potom v okolí nakladú vajíčka, pažravým mláďatám najviac chutí lyko a mäkké podkôrie, samičky po vyliahnutí o niekoľko týždňov navráťajú chodbičky a vyhryzú spálnečky v ďalších kmeňoch... Tak sa to opakuje niekoľko ráz až do zimy. A teraz si predstavte ten nekonečne dlhý geometrický rad množenia! Nemusíte si to predstavovať, stačí sa pozrieť na tatranské svahy, ako sa ich farba doslova pred našimi očami mení zo zelenej na sivožltú. A pažravec sa už tlačí aj do unikátnych limbových hájov a ohrozuje kosodrevinu. Feromónové lapače, ktoré vyvolávajú sexuálnu túžbu a chrobáček namiesto v partnerovom náručí skončí v skrinke, z ktorej niet úniku, istotne pomáhajú, malo by ich byť viac, ale peniaze, tie peniaze...

• **Chrobák, aj keď škodlivý, je súčasťou prírody, lenže problém sa rozvinul do obrovských rozmerov vinou nesprávnej činnosti či nečinnosti ľudí. Boli ste pri tom?**

Ano, videli sme na vlastné oči, čo sa deje. Všetko sa zdramatizovalo vtedy, keď z Tichej a Kôprovej doliny radikálni ochrancovia prírody vlastnými telami zabráňovali odviezť už popadané a lykožrútom napadnuté stromy – neobmedzené lykožrútske orgie sa mohli začať. Nemám právo radiť ani prorokovať, myslím si však, že ponechať všetko na prírodu sa možno dá v rozsiahlych prírodných celkoch niekde v Himalájach alebo v Andách, nie však na takom malom území, ako sú Tatry. Zainteresovaní majú obavy,

Spisovateľ Ján ČOMAJ.

že rozhodujúcu nápravu vykoná až čas. A to je zhruba pol storočia.

• **Postupne a nekompromisne začali pôsobiť aj iné sily, ekonomické. Ako vidíte rozmach developerstva, ktorý vidno v takmer každej osade mesta Vysoké Tatry?**

Nemožno všetko odsudzovať, aj keď odpor Tatrancov k zásahom do „ich“ Tatier chápem. Od prelomu 19. a 20. storočia každá generácia chcela Tatry zvelaďovať a dať tomu punc svojej doby. Lenže to vtedy bolo ohľadupľnejšie ako dnes, keď sa v honbe za ziskom vytrátila úcta k prírode. Prvá etapa výstavby Tatier niekedy pred sto rokmi priniesla vysokohorské chaty, rodinné vilky, penzióny, turistické nocľahárne i prvé liečebne chorôb dýchacích ciest, v tom čase najmä tuberkulózy. Ale už na samom začiatku – v prvom desaťročí minulého storočia, sa myslelo aj na solventnú klientelu. Vtedy tu vyrástli tri pyšné grandhotely v Lomnici, Smokovci a na Štrbskom Plese. V druhej – povojnovej etape, a vlastne ešte za prvej Slovenskej republiky, sa zdôrazňovala najmä liečebná funkcia Tatier: postavil sa unikátny, aj v európskych rozmeroch, sanatórny komplex vo Vyšných Hágoch, so snečnými terasami a s balkónmi, s izbami, kde ku každej posteli bol napojený kyslík, odpad v tomto nebezpečnom prostredí sa sypal do smetiakov zabudovaných v stenách, ktoré ústili v suteréne, a odpad skončil vo vagóne vláčika, čo v podzemí smeroval do spaľovne, v celom procese sa ničoho ľudská ruka nedotkla. Jeden Grandhotel – na Štrbskom Plese – sa zmenil na liečebné ústavy Kriváň, Hviezdoslav a Jánošík, susedný objekt sa stal liečebňou pre astmatické deti a v roku 1970 pribudol veľkokapacitný liečebný dom Helios. Architekt Richard Pástor ho vymyslel vsuktku invenčne – pôdorys budovy bol zvlnený, základy kopirovali vrstovnicu svahu, okolo boli ihriská a lyžiarsky vlek, vo vnútri základná škola, aby detskí pacienti, ktorí si neraz vyžadovali dlhodobú liečbu, nevypadli z výučby. Deti mali izby s balkónmi na juh až juhozápad, ako šla vrstovnica, na opačnej strane, kam slnko nezasvietilo, boli ordinácie, pracovne lekárov a sestričiek, sklady a kancelárie správy, v suteréne klubovňa, herňa a kinosála, všetko bolo premyslené do detailov.

• **To bola minulosť, ale čo vravíte na prítomnosť?**

Stačila jedna ponovembrová päťročnica – a nový majiteľ častí živej, zdravej a krásnej budovy bezohľadne zrútil, druhú vypítlval aj s výtvarnými dielami Rudolfa Krivoša. Dnes straší na Štrbskom Plese do neba volajúce torzo pyšného Heliosu, ktorý skromne a starostlivo vracal zdravie tisícom astmatikov. Otrásné. Zo staršieho sanatória Hviezdoslav je hotel Kempinski, to by sa dalo pochopiť, komplex bol dakedy naozaj hotelom, jedným z tých troch spomínaných Grandov. Veď napokon Tatry sú tu nielen pre chudobu, majú na ne právo aj pracháči. Nielen Tatry, celé Slovensko potrebuje i luxusné hotely pre solventnú klientelu, nežijeme už vo svete, kde je „vsjo rovno“. Na druhej strane však ani v Tatrách, ani inde v našom malom svete nemáme moderné a lacné hotely pre všetkých nás ostatných. Čiastočne to riešia súkromné penzióny, ktoré sa utešene rozmnožili od Pribiliny po Lysú Polanu. Chýbajú aj turistické nocľahárne, kde sa môže osprchovať a vyspať hoci tridsaťčlenná partia cyklistov, tie na celom našom území chýbajú. Jednoduché ubytovne asi nesľubujú kšeft...

• **Poznáte nejaké prijateľné a rozumné riešenie?**

To musí hľadať viac múdrych hláv. V šesťdesiatych rokoch napríklad jestvovala Rada pre výstavbu Tatier, ktorá vykonala veľa najmä v rokoch pred Majstrovstvami sveta v klasickom lyžovaní v roku 1970 a najmä priblížila nadšencov masovej výstavby v našich veľhorách. Viedol ju profesor Eugen Kramár a boli v nej ekológovia, lekári, urbanisti, športovci i predstavitelia štátnej moci. Tatry neochránili TANAP ani primátor, na to sú voči finančným dravcom slabí. Tu musí fungovať odborný a autoritatívny vládny orgán. Ak by vznikol zajtra, už je neskoro. Tatry rovnako ako celý náš cestovný ruch by sa mali čo najskôr dostať do centra pozornosti štátu a jeho predstaviteľov. Pre mňa je druhoradé, či hohenloheovský zámoček – výletné sídlo prezidenta v Javorine, otvorila pre verejnosť, alebo bude slúžiť len hlave štátu a jeho prípadným hosťom zo sveta. Problémy sú kdesi celkom inde. Tatry si zaslúžia ich zodpovedné riešenie. Sú našim najväčším národným parkom. Dokonca sú symbolom štátu – nimi sa začína aj naša hymna.

• **Aj v súčasnosti sa občas vyskytnú i svetlé momenty. Ako napríklad vnímate, že v Tatranskej Lomnici po rokoch opravujú hotel Lomnica a dokonca aj celkom zaniknuté priestory kúpeľov?**

Potešilo ma to. Lomnica bola kedysi nielen vysokohorským strediskom, ale aj kúpeľným mestekom – je to krásna predstava, že sa tá tradícia obnoví. A hotel Lomnica je typická vysokohorská stavba s hrazdenou konštrukciou, a tým, že leží v strede osady, je priam jej symbolom. Teším sa, že sa vráti jej bývalá krása.

Plynutie času v ročných obdobiach dáva našim veľhorám pritažlivý šat.

Karolína Štúrová, jediná sestra Ľudovíta Štúra, je pochovaná v Lučenci

Rozšírili miestopis slávnej rodiny

Pavol PARENÍČKA – Foto: Marek HANÚSKA

Rok Ľudovíta Štúra v súvislosti s dvojitým výročím jeho narodenia (28. október 2015) ide do finále. Po tom, čo matičari okrem iných početných štúrovských podujatí rozličného zamerania revitalizovali hrob Ľudovítovej matky Anny Štúrovej, rod. Michalcovej, v Trenčíne, urobila tak aj matičná obec v Lučenci, kde je pochovaná Karolína Štúrová. Verní historickému odkazu štúrovcov a štúrovského hnutia tak aktivity Matice slovenskej teda naposledy 29. septembra 2015 pripomenuli a rozšírili miestopis jednej z najslávnejších rodín slovenskej histórie – popri Uhrovci, Bratislave, Modre, Trenčíne, Zemianskom Podhradí – aj o ďalšie dve lokality, a to Filakovo a Lučenec.

V rokoch 1853 – 1856 pôsobil najmladší brat Ľudovíta Štúra Ján Štúr ako župný sudca v Bánovciach nad Bebravou, kde s ním v jednej domácnosti žila i slobodná sestra Karolína Štúrová (narodená 23. apríla 1826 v Uhrovci). Brat ju prišiel po smrti ich matky v Trenčíne. Počas desaťročia bachovského absolutizmu na nátlak maďarizačných kruhov začali slovenských národovcov v rámci štátnej služby v byrokratickom aparáte habsburskej monarchie prekladať do neslovenského prostredia, aby ich izolovali od národného kolektívu a hnutia. Tomu šikanovaniu sa nevyhol ani Ján Štúr, ktorého v roku 1857 vymenovali za župného úradníka vo Filakove, ktoré sa tak výrazným spôsobom zaradilo do štúrovského miestopisného zoznamu.

■ POBYT VO FILAKOVE

Ján Štúr bol už v tom čase ženatý s Amáliou, rod. Draškovicovou, pričom ich zosobášil brat Samuel Štúr. Spoločne s bratom a so švagrinou sa do Filakova presťahovala aj Karolína Štúrová. Mladomanželom Štúrovcom sa tu 31. decembra 1857 narodilo najstaršie zo štyroch detí dcéra Gustáva (Augustína). Tá sa, mimochodom, vydala za Jozefa Hurbana, syna Jozefa Miloslava Hurbana, ktorý ich aj zosobášil. Mladá rodinka Štúrovcov počas pobytu vo Fil-

Účastníci pietnej spomienky pri hrobe Štúrovej sestry v Lučenci.

kove nadviazala priateľské vzťahy s Karolom Štúrom (narodený 15. apríla 1821 v Devičom), evanjelickým farárom v Dolných Pribelciach, ktorý pochádzal z tzv. hontianskej vetvy Štúrovcov, hoci sa nikdy neangažoval v slovenskom národnom hnutí, ba pokladali ho „za opravdivého a verného uhorského vlastenca“.

■ NEBOLA ŠĽASTNÁ

Napriek priateľskej atmosfére v mladej rodinke Štúrovcov a jej priateľov nebola Karolína Štúrová vo Filakove rada. Genealóg rodiny Štúrovcov Pavel Horváth o tom poznamenal: „V tomto prevažne maďarskom mestečku v Novohradskej stolici sa necítila dobre. Pred

smrťou si žiadala, aby ju pochovali v Lučenci, pretože tam ešte aspoň počuť slovenskú reč.“

Súrodencami nesmierne milovaná Karolína, rovnako ako jej starší bratia Karol a Samuel, ochorela na suchoty, vtedy nevyliečiteľnú chorobu, dnes známu ako tuberkulóza, ktorej podľahla vo veku tridsaťtri rokov ráno medzi siedmou a ôsmou hodinou 5. júna 1859 vo Filakove. Jej posledné chvíľky na tomto svete priblížil brat Ján: „Ona hodiť posledne svoje zádušné oči na mňa, zavrela ich na veki. Zatlačila jej ich jedna vo Filakove medzi štyrmi Maďarmi bývajúca Češka. Mňa zaujal nevypovedateľný žiaľ, lebo už bratia moji Karol a Ľudovít pobrali sa boli

Hrob Karolíny Štúrovej.

k Otcom a zvečnilá bola jedinou sestrou našou.“

Brat Ján vyhovel poslednému želaniu alebohej sestry Karolíny a jej telesné ostatky previezli do Lučenca, kde ju pochovali, lebo – podľa jej slov – „tu aspoň našu mluvu počuť“. Pohrebnú kázeň povedal rodinný priateľ a vzdialený príbuzný, dolnopribelský evanjelický farár Karol Štúr.

■ HROB V LUČENCI

Ani Ján Štúr však dlho neostal vo Filakove. Ešte počas smutného roku 1859 ho preložili do Vrábľov a od roku 1863 pracoval na župnom súde v Trenčíne. Medzitým v roku 1861, v stopách neobohého brata Ľudovíta, sa ako slovenský ablegát neúspešne pokúsil o získanie poslaneckého mandátu v uhorskom sneme. V roku 1874 Ján Štúr navštívil sestrin hrob v Lučenci, no veľmi ho zarmútilo, keď na mramorovom náhrobnom pomníku Karolíny Štúrovej našiel zničený slovenský nápis. Len ťažko sa zmieroval s prejavom tohto zrejme nacionalisticky motivovaného výtržníka. Na margo tejto smutnej udalosti poznamenal: „Nápis hrobového kameňa označoval tam jej miesto večného pokoja..., ale zadrel doňho vandalizmus, vysekaný

je na teraz von z mramoru. I prach Tvoj, sestra moja, ešte trpí! Spí spokojne!“ povzdychol si Janko Štúr, ale nezúfal a pokračujúc v úvahe načrtnol lepšie perspektívy: „Ten zápal Tvoj, čo ničotu borí, svety stavia a deje tvorí, veríme, že zvíťazí!“

Ako jeden z posledných túto problematiku verejne pertraktoval J. Š., teda Jozef Škultéty, po česko-slovenskom prevrate v článku Sestra Ľudovíta Štúra a jej hrob, ktorý uverejnili matičné Slovenské pohľady v roku 1922. Škultéty po podrobnom životopise Karolíny Štúrovej si kladie otázku: „A mne prišlo na um, či by nebolo možno nájsť tam (v Lučenci – poznámka autora) ešte tento hrob?“ A ďalej konštatuje: „Potom už nebolo by ťažko označiť ho novým nápisom. A slovenskú citu vykonal by sa tým milá vec. Nejednen z nás príležitostne pozrel by si lučenecký cintorín i dnes.“

■ STAROSTLIVOSŤ MATIČIAROV

A vlastne ako je to dnes? Od Škultétyho čias sa o symbolický hrob Karolíny Štúrovej naozaj starajú miestni matičari, v súčasnosti sústredení v Dome Matice slovenskej v Lučenci. Títo aj v súvislosti so Štúrovým okrúhlym jubileom a v rámci konferencie Národnostné a kultúrne vzťahy v Slovenskej republike – dejiny a prítomnosť, konanej 29. septembra 2015 (Komuniké a Vyhlásenie z nej SNN už publikovali), opäť skromný pamätník Karolíny Štúrovej revitalizovali a jej pamiatku si uctili aj položením vencov i spevom hymnických piesní. Hrob K. Štúrovej sa nachádza v centrálnej časti mestského cintorína v Lučenci pri márnici, pričom v susedstve je miesto posledného odpočinku známej realistickej spisovateľky Boženy Slančíkovej Timravnej, vedľa nej je pochovaný ďalší popredný predstaviteľ slovenského realizmu Koloman Banšell. Tak odpočívajte v pokoji, naši drahí!

Demografi varujú, mladí utekajú, stredná generácia neexistuje

Vrátia sa mladé talenty znovu domov?

Ivan BROŽÍK – Foto: internet – slovnaftludom.sk

Predseda vlády Slovenskej republiky Robert Fico hovoril v lete o tom, ako by bolo možné vrátiť úspešných mladých ľudí zo zahraničia na Slovensko. Hoci aj za finančnú odmenu, a hneď na ruku. Nesmú však byť starší ako štyridsať rokov. Teda talenty, ktoré odišli v deväťdesiatych rokoch. O tie skôr odídene už záujem nemáme. Profesor Pavel Brunovský z Fakulty matematiky, fyziky a informatiky UK nedávno v istej publikácii uviedol, že aj podľa neho mnohí slovenskí mladí talentovaní matematici odchádzajú do zahraničia.

Je to údajne zrkadlo, v ktorom možno uzrieť obraz slovenského vysokého školstva. „Na jednej strane nedostatočné podmienky na uplatnenie mladých vedcov a na druhej schopnosť súčasných vysokých škôl vychovávať kvalitných absolventov, schopných uplatniť sa na tých najlepších univerzitách vo svete.“ Profesor pripomenul, že problémom mobility slovenských matematikov je jej úplná jednosmernosť. „Slovensko je na samotnom konci reťazca. Viem, tuším o jednom-dvoch prípadoch matematikov, ktorí na Slovensko pribudli zo zahraničia. Pri rečovej bariére, biedne rozvinutej a nefunkčnej infraštruktúre, trvalo sa zhoršujúcich materiálnych podmienkach to nie je nič prekvapujúce.“ V porovnaní s okolitými krajinami je slovenská matematická obec oveľa užšia. World Directory of Mathematicians uvádza 135 slovenských tvorivých matematikov oproti 417 českým, 390 maďarským, 331 rakúskym a 1 579 poľským.

■ ÚSPECHY NAŠICH

Akoby iba tajne získavali naši budúci mladí nádejní vedátori obrovské úspechy na medzinárodných vedeckých podujatiach, súťažiach či olympiádach. A kde potom budú pôsobiť? Povedzme naši mladí astronómovia, ktorí pred pár rokmi očarili

Michaela Brchnelová zaujala aj americkú NASA.

vedeckú pospolitosť najvyššieho rangu? Napríklad na St. Edmond's College (Veľká Británia), špecializovanej na matematiku, fyziku a chémiu. Naši mladíci, účastníci prestížneho vedeckého podujatia Intel ISEF v USA, ohúrili porotcov v Pittsburghu v Pensylvánii. Tími sú nositelia Nobelových cien a iní významní vedci a odborníci. Michaela Brchnelová sa stala svetovou víťazkou v kategórii Astronómia. Rok po súťaži má prístup k špičkovým prístrojom NASA, pomenujú podľa nej asteroid, má neuveriteľné kontakty, robí vedecké

prednášky a po maturite študuje kozmické inžinierstvo v Holandsku.

Martin Holický zo Školy pre mimoriadne nadané deti a z gymnázia v Bratislave má vytvorený projekt domácej diagnostiky chronického ochorenia obličiek. „Vytvoril som zariadenie Nefrostat, ktoré dokáže pomocou komerčných testovacích prúžkov stanoviť obličkovú funkciu z kvapky krvi,“ opísal svoj výskum. Pokračovať v štúdiu plánuje na Imperial College v Londýne. Ďalší úžasný chlapec chce študovať na Univerzite Karlovej v Prahe, ktorá ho môže podľa neho adekvátnejšie pripraviť na

PhD štúdium vo svete. Iný zas už bol prijatý na Imperial College v Londýne.

■ NA SLOVENSKU TMA

O Martinke z Turca vieme absolútne všetko. Aj o účastníkoch fariem, super a megastar súťaží, ako aj o ďalších nulách, ktorých jedinou „zásluhou“ pre spoločnosť je motať sa v televíznom bahne, určenom výhradne pre „celebrity“ a iné kreatúry. Čo vám napríklad hovorí meno Samir Sahidi? Že nič? To je úplne normálne. Prečo by sme na Slovensku mali vedieť o úžasne nadanom chlapcovi, ktorý tu so svojou rodinou žije ako ktorýkoľvek iný rovesník, ibaže je génius v šachu? Môžeme spomenúť pravidelnú účasť a popredné umiestnenia na Svetovom šampionáte mládeže v šachu už od roku 2011, ocenenie Športovec mesta Trnavy, ktoré mu bolo udelené za rok 2011 v jeho vekovej kategórii, či najnovšie nedávne získanie titulu Fide Master, čo je vo veku jedenásť rokov aj vo svete skôr raritou. V rámci konania Svetového šampionátu mládeže v šachu, ktorý sa uskutočnil v Al Aine v Spojených arabských emirátoch v decembri 2013, sa osobne stretol a spoločne odfotografoval so šachovým „guru“, legendárnym Garry Kasparovom. Lenže Slovensko o ňom nevie, hoci chlapec šíri to najlepšie meno našej vlasti po celom svete. Smutné.

■ KRIŽOVÁ CESTA

Naši vysokoškooláci počítajú s tým, že na nájdenie prvej pracovnej pozície budú potrebovať aj niekoľko mesiacov. Slovenskí absolventi ekonomických smerov si rezervujú na nájdenie svojho prvého zamestnania v priemere 4,6 mesiaca. Slovenskí vysokoškooláci poznajú situáciu na našom pracovnom trhu a vo svojich platových nárokoch sú v porovnaní s Európanmi skromnejší. Kým mladí európski ekonómovia sú pripravení pracovať za viac ako tisícosem-

sto eur v hrubom, tak slovenskí absolventi očakávajú mesačne „iba“ tisíciku. Slovenskí vysokoškooláci sa v súvislosti s hľadaním práce vôbec nebránia sťahovaniu. Až traja z desiatich slovenských vysokoškoolákov majú dokonca v úmysle hľadať po skončení štúdia vhodné zamestnanie v zahraničí. Šikovní mladí ľudia so vzdelaním nadobudnutým v zahraničí (mnohí z nich odchádzajú za štúdiom do Nemecka, Rakúska, Anglicka, a samozrejme do Čiech) sa napokon vracajú domov už iba k vianočnému stolu. A Slovensko zatiaľ navrhuje inovačné a podnikateľské politiky (ak vôbec nejaké navrhuje). Ozaj, nikomu neprekáža, že to, čo zhltné naše školstvo zo štátneho rozpočtu, teda z našich peňazí, slúži ako príprava vedeckých a odborných kapacít pre zahraničie?

■ MLADÍ OD VLÁDY

Jedným z kľúčových nástrojov je vytvorenie mentality rozbehu. Napríklad, má skutočne Slovensko (dostatočne veľký) zdroj vysokorizikového kapitálu? Banky túto medzeru určite nezaplňia. Je nanajvýš dôležité pustiť sa do vytvorenia spoločenstva začínajúcich podnikov – startupov, a to na všetkých frontoch. Ak táto vláda chce, aby sa náš národ stal počas najbližších päť až desať rokov vedúcim stredoeurópskym národom, potom je najvyšší čas, aby si všetci spolu sadli. Vláda, podnikatelia, univerzity, bankári. Úspešná ekonomika sa začína vytvorením priestoru, v ktorom vzdelaní ľudia chcú žiť. Ako sa to dá dosiahnuť? Vytvorením špičkových univerzít, podporovaním popredných spoločností, vytvorením prístupu k rizikovému kapitálu, rozvojom podnikateľského ducha, budovaním aktívnej vládnej podpory a presadzovaním zdravej obchodnej a informačnej siete. Inak bude exodus vzdelaných a mladých pokračovať a demografická krivka Slovenska bude v kritických číslach.

BESEDNICA

Je fascinujúce, ako žijeme dejiny, ktoré menia Európu, a ostávame pritom iba divákmi. Niekoľko generácií naraz má možnosť vidieť rozpad svojich predstáv, názorov, politického presvedčenia – a najmä rozpad všetkého, čím nás Slovákov strašili posledné štvrtstoročie. Rozchod federácie sa pre našu vlasť nepremienil na katastrofu, vstup do Európskej únie a Severoatlantickej aliancie nám nepriniesol rozkvet a éru mieru a pokoja, prijatie eura, spoločnej meny, neprinieslo len prospech, ale aj ťažké, mnohomiliónové záväzky.

Nálepkujú Slovensko

Aj keď nezažívame to, čo Nemecko, Rakúsko, Maďarsko či Balkán, miera zneistenia a znepokojenia narastá. Celý dlhý čas nás strašili, že to využijú populistické, pravicové a nacionalistické sily. Ale len čo sa ukázala ľavicová alternatíva v Grécku, nech si už o nej myslíme čokoľvek, hneď mala Európa poruke dostatok nástrojov na to, aby jej nasadila pevný chomút.

Pred vyše dvomi mesiacmi len ako ideu prijať najprenasledovanejšiu časť sýrskeho obyvateľstva – kresťanov, vyslovil ktorýsi zo slovenských politikov. A hľa, zostal nielen on, ale my všetci, celé Slovensko ako krajina onálepkovaní ako xenofóbni a predvolávaní podávať vysvetlenia. Prítom išlo iba o ideu, nie o štátnu politiku. Len jediný, jedinký raz mal politik iný názor, ako sa požadovalo, iný ako väčšina, a už sa o nás všetkých hovorilo ako o civilizačne ešte nevypelých. Odrazu nám kdeko dáva nielen rady, ale domnieva sa, že nepatríme k celej Európe. Treba si na európsky koberec predvolať vládnu stranu, ktorá má podporu väčšiny voličov. Hoci maďarskému Orbánovi s oveľa väčšími európskymi „hriechmi“ stelú červené koberce...

Netreba nariekať, sťažovať sa. Len si treba uvedomiť, ako a kde sa Európska únia vzďaľuje od občana, a aké dôležité sú nielen národné záujmy, ale aj národná hrdosť. Môže sa udiť čokoľvek, ale nesmieme stratiť hodnotový kompas.

Dušan D. KERNÝ

Parenička v divadle

Príspevkom k Roku Ľudovíta Štúra v trnavskom Divadle Jána Palárika je scénické pásmo Pavla Pareničku s názvom Ľudovít Štúr – milovník života slovenského a trnavské divadlo ho vo svojom štúdiu premiérovu uviedlo v piatok 2. októbra.

Ambíciou divadla je podľa slov jeho riaditeľa Emila Nediľku predstaviť najmä mladšej generácii Štúra po tvorivej, politickej, ale najmä ľudskej stránke. „Pásmo je však koncipované tak, aby oslovilo aj staršieho diváka,“ dodal riaditeľ E. Nediľak. Dielo poukazuje na spojitosť medzi osobným a verejným životom Štúra, vytvára plastický medailón jeho osobnosti, kde sa divák dozvie a pochopí, že súčasnosť má svoje korene v minulosti, bez ktorých by neexistovala. Týmto koreňmi sú štúrovci, na čele ktorých Ľudovít Štúr stál.

V réžii Ladislava Kočana účinkujú v pásme renomovaného štúrovského znalca a funkcionára MS herci Barbora Bazsová a Tomáš Mosný.

(red)

Alexandrovci oslavovali v Európe 70. výročie ukončenia vojny Rusom zatlieskal aj americký prezident

Rudolf SLEZÁK – Foto-internet: podujatie.sk, ajdnes.sk

Ak by sme sa spoliehali iba na to, čo napíšu naše mienkotvorné médiá o vystúpeniach Alexandrovcov, veľa by sme sa nedozvedeli. Zachovali sa tak, akoby išlo iba o obyčajnú folklórnu udalosť, odignorovali ich aj naše televízie – nijaký rozhovor, nijaké interview alebo zábery zo slovenských miest, ktoré navštívili. Všetci však vieme, že tento armádný súbor piesní a tancov svojim European Tour 2015 bol vari najkrajším a najdostojnejším pripomenutím si sedemdesiateho výročia ukončenia druhej svetovej vojny.

Ich posledné vystúpenie v bratislavskej Slovnaft aréne siedmeho októbra to potvrdilo. Presvedčilo nás aj o tom, že stále platí: kto nepočul a nevidel Alexandrovcov, nepochopí ruskú dušu.

■ HISTÓRIA SÚBORU

O tomto súbore sa už popisalo a povedalo veľa, takže o jeho bohatej histórii sa zmienime iba v krátkosti. Pri jeho zrode v roku 1928 bol Alexander Vasilevič Alexandrov, osem tanečníkov, traja sólisti a jeden harmonikár. Prvýkrát mali svoje zahraničné turné v roku 1937, keď na Svetovej výstave v Paríži roztlieskali celé mesto. Zahrali tam totiž ich obľúbenú marseillaisu. Zastavili sa aj na Slovensku. V roku 1941, keď sa bojovalo už o Moskvu, zahrali na prehliadke, a potom ich roztriedili do skupín

a poslali na front. Mali vraj tisícpäťsto vystúpení v zákopoch či nemocniciach, kde vo vojakoch posilňovali vôľu po víťazstve nad fašistami. Starí veteráni si zaspomínali aj na chvíle, keď sa občas nestrielfalo a Nemci im zo svojich ampliónov púšťali do zákopov ich obľúbenú Lili Marlen: Počúvaj, Rus, našu muziku, rozliehalo sa nad bojiskom. Rus počúval a na oplátku im zo svojich ampliónov posielal Kaťušu, ktorú naspievala ako prvá speváčka ľudových piesní Lidija Ruslanova a neskôr už aj Alexandrovci. „Wermachtáci“ počúvali a ako neskôr priznali, pieseň sa im páčila. Hrozné však bolo, keď im zahrali „Stalinove varhany“. To už bola iná muzika a iná „Kaťuša“. Aj tak však tieto hudobné prestrelky pripomínajú v niečom Tichú noc, ktorá sa spievala počas prvej svetovej vojny

na nemecko-francúzskom fronte na obidvoch stranách a prestalo sa vtedy na chvíľu aj strieľať. Čo však vieme o Kaťuši, ktorá nás všetkých zdvihla zo stoličiek v Slovnaft aréne, keď ju začal spievať maličký školák Vilko Švec a pridala sa k nemu celý armádný zbor? Veď na tú pieseň sa všetci najviac tešili. Tak ako vojakom na fronte aj nám sa zažiadalo dozvedieť sa, kto bola vlastne tá Kaťuša, ktorá smútila za svojim milým, keď jej narukoval na vojnu. Volala sa Jekaterina Michajlovna Demina, narodená v roku 1923. Počas vojny bola zdravotnou sestrou a vynikala nielen krásou, ale aj odvahou. Veľa ranených vojakov jej vďačilo za život, keď ich sťahovala z bojiska do lazaretov. Dnes má táto Kaťuša dokonca aj malé múzeum v mestečku Vschody vo Smolenskej oblasti. Sú v ňom ulo-

žené tisíce fotografií a piesní naspievaných vo všetkých jazykoch sveta.

■ OBDIV PÁPEŽA

O Alexandrovcoch sa však vie aj to, že všade, kam prišli, ľudia im tleskali a vyjadrovali svoj obdiv. Dokonca i pápež Ján Pavol II. slzil, keď mu v priestoroch Vatikánu, určených na modlenie, zaspievali „Svätú vojnu“ a jeho „srdcovku“ Poličko pole. Tlieskal im aj americký prezident, keď navštívili Spojené štáty, a zatlieskal im aj náš prezident, ktorý sedel v prvom rade. Nielen tleskal, ale celá prvá rada si aj pospevovala, keď spustili Na Kráľovej holi, Macejko Macejko, Najkrajší kút v širom svete, je moja rodná zem alebo Svätú Katarínu. Tisíce ľudí sa vtedy postavilo a z ich úst hrmelo: čobogaj nebogaj. Nedalo sa nespievať. Človeku sa nechce veriť, že na svete je po takomto zážitku toľko rusofóbie. Predovšetkým na Ukrajine, kde sa tiež modlia k rovnakému Bohu, majú podobné piesne, tance i kroje, ako sme videli. „Medzi nami sú aj Ukrajinci,“ povedal nedávno pre médiá ich hlavný manažér Michail Maruševský. „Ja som tiež Ukrajinec,“ dodal ešte. „Všetkých nás však spája pieseň, ktorú nosíme so sebou. Vokalista si nesie svoj hlas, muzikant svoj nástroj a tanečník výdrž vo svojich nohách. S takouto výbavou sme prišli aj na Slovensko.“

■ SPEV NAMIESTO ZBRANÍ

Je príjemné počúvať takú reč krátko po tom, čo nám po cestách premávali transportéry vojakov NATO. Je príjemnejšie počúvať vojakov spievať, ako ich vidieť a zažiť v bojovom nasadení. V plnom nasadení sa nám však predviedli Mr. Kalinka (V. Amanjev), B. Dyakov aj náš rodák, sedemročný Vilko Švec, ktorý v súčasnosti navštevuje základnú školu v Moskve, ale aj ostatní účinkujúci, ku ktorým sa pridala tiež Lucka Bilá. Postarali sa nám o úžasný zážitok. Určite sme aj my presvedčili svojich hostov, že patríme k národom, ktoré ich majú radi a ktoré chcú s každým žiť v priateľstve a mieri. To iba ich vlády a prezidenti tieto vzťahy zbytočne komplikujú, keď vymýšľajú všelijaké sankcie, kvóty, studenú vojnu a podobné hlúposti.

Posolstvo čachtickej sednice Tatrína

„On zobudil zo sna národ svoj, on ku cti priviedol jazyk rodný,
on padol, aby zvíťazil, on umrel, aby večne žil.“

Ľudmila PALCÚTOVÁ, predsedníčka MO MS

Čachtická fara, kde sa uskutočnilo pamätné stretnutie Tatrína k novej slovenčine.

Keď sa zamyslíme nad významnými osobnosťami našej histórie, nájdeme len málo takých, ktorí by zjednotili názorovo obyvateľov Slovenska bez ohľadu na politické názory, náboženské vierovyznanie, ako bol Ľudovít Štúr. Je to jedna z najvýznamnejších osobností našich dejín. V tomto duchu sme si pripomenuli dvojsté výročie jeho narodenia a ako každoročne aj sto šesťdesiate ôsme výročie IV. Sednice spolku Tatrín pri pamätnej tabuli na Čachtickej

fare. Naša obec je bytostne spätá s Ľudovítom Štúrom, keď sa predstaviteľia katolíckej a evanjelickej cirkvi zišli pred sto šesťdesiatimi ôsmimi rokmi na našej katolíckej fare, kde ich pozval vd. pán farár Jozef Urbanovský, aby uzákonnili slovenčinu ako náš spisovný jazyk. Správca našej farnosti vd. pán farár Vladimír Ondáš a vd. pán farár Pavol Ondrik z Kluknavy celebrowali slávnostnú svätú omšu. Evanjelium čítal prvý podpredseda Matice slovenskej pán Jozef Šimo-

novič. Po skončení svätej omše sme si v našej kaplnke pozreli výstavu venovanú Ľudovítovi Štúrovi, jeho životopis a dielo, ktoré pripravil učiteľ základnej školy pán Vaszarab spolu s naším pánom farárom. Pri tabuli na fare bola spomienková slávnosť. Slávnostný program pripravili členky MO MS v Čachticiach v spolupráci s MO MS v Modrovej a so žiakmi ZŠ ŠST v Čachticiach. Program spevom obohatili Modrovanky-Krojovanky, ktoré sprevádzala naša dychová hudba. Uvítací príhovor predniesli predsedníčka MO MS Ľudmila Palcútová a starosta obce Mgr. Michal Balala. Zúčastneným sa prihovril i Jozef Šimonovič, ktorý v minulosti stvárnil hereckú postavu Ľudovíta Štúra, a vd. pán farár Pavol Ondrik z Kluknavy, zariadený národovec.

I napriek horúcemu počasiu bola oslava dôstojná. Mali by sme sa usilovať, aby sme boli dôstojnými dedičmi nášho veľikána nielen slovami, ale aj skutkami a šírili jeho posolstvo v každodennom živote. Aby sme boli hrdí na svoj štát, na to, že sme Slováci, na naše dejiny, kultúru a aby sme k tomu viedli i naše deti, vnúčatá v rodine, v škole i každodennom živote. Pri tejto príležitosti odo-

vzdala predsedníčka Oblastnej rady MS Nové Mesto nad Váhom – Myjava Ľudmila Pavlíková spolu s Jozefom Šimonovičom medailu predsedu MS Mariána Tkáča za dlhoročnú činnosť pri naplňaní programu MS našej predsedníčke Ľudmile Palcútovej.

Atmosféru tohto slávnostného dňa umocnil svojim vystúpením na námestí spevák Dušan Grúň a skupina Vega. MO MS v Čachticiach ďakuje všetkým hostom i ostatným zúčastneným, ktorí si uctili toto významné výročie. Za finančnú podporu ďakuje Matici slovenskej v Martine, farskému úradu, p. farárovi Vladimírovi Ondášovi, obci Čachtice, p. starostovi Michalovi Balalovi, Poľnohospodárskemu družstvu Čachtice, p. predsedovi Jozefovi Čaradovi. Ďakujeme aj členom MS a Modrovanke-Krojovanke z Modrovej, Základnej škole ŠST v Čachticiach, p. riaditeľovi Romanovi Puchému, ZUŠ v Čachticiach, p. riaditeľovi Jurajovi Vičkoví, dychovej hudbe a MKS v Čachticiach za dôstojný priebeh osláv.

Výtvarník Milan STANO vystavuje v bratislavskom sídle Matice

Obrázky spoza maľovaných obrazov

Jozef SCHWARZ – Foto: autor

Matica slovenská, zastúpená Domom Matice slovenskej v Bratislave, v spolupráci s Umeleckou besedou slovenskou predstavila vo svojich priestoroch „olejomaľby sakrálnych stavieb zo Slovenska a sveta“, ktoré vytvoril všestranný umelec Milan Stano. Vernisáž sa uskutočnila vo štvrtok 24. septembra podvečer v priestoroch Jozefínskej knižnice a v ďalších priestoroch Domu MS na Grösslingovej ulici v Bratislave pod taktovkou umelcovho priateľa, známeho publicistu Stanislava Bachledu.

Výstavu pred zhromaždeným auditoriom i v katalógu predstavil takto: „Mám rád teplé farby, a tými Milanove obrazy hýria, dokonca i zimné krajiny. Vyvolávajú vo mne pocit pohody, pokoja, ale aj vnútorného vypätia vrcholiceho v prijatí myšlienky prenesenej na plátno.“ Samozrejme na vernisáži odznali viaceré pochvalné slová jeho priateľov i obdivovateľov. Tí, čo tam boli, ich počuli. Všetky boli zaslužené a bez falše. Pridávam sa k nim. Z mojej strany to však nie je všetko. Na vernisáži, predovšetkým v jej druhej časti – počas voľnej debaty orámovanej majstrovými obrazmi, sa spojili dojmy z nich, z rozhovorov a najmä z poznaných súvislostí do niekoľkých obrázkov. Tu sú:

Mám rád knihy Milana Stana. Mám rád knihy z vydavateľstva Milana Stana. Mám rád knihy ilustrované M. Stanom. Mám rád jeho knihy podpísané. Na vernisáž som si priniesol šesť jeho kníh (ním napísaných alebo ilustrovaných či vydaných) na podpis. Prečo iba

šesť? Lebo ďalších osem mám už podpísaných. Majster mi ich podpísal. Na mieste som si kúpil a dal podpísať aj jeho najnovšie Putovanie za obrazmi. Práve táto kniha je akýsi základ, archív prístupu Milana Stana k tvorbe prezentovanej na výstave. V tomto roku získala jednu z medzinárodných cien Egona Ervína Kischu za literatúru faktu v Českom Letohrade. Teším sa na jeho ďalšiu knižnú tvorbu. A už viem, na čo miniem v tomto roku vianočný príspevok k dôchodku.

Na vernisáži nemohol chýbať jeden z umelcovi zvlášť blízkych ľudí – kálnický spoluprádák Miroslav Borcovan, a od tohto roku, trufám si povedať, aj môj priateľ. Dlhoročný emeritný starosta obce, zanieteny matičiar. Práve prostredníctvom spoločného matičného záujmu sme sa zoznámili (aj s manželkami).

Keďže môj príspevok je určený matičnému médiu, tak len jednoducho: Miroslav Borcovan predstavuje typ plnokrvného matičiara. Matičiara telom i dušou, vlastenca bez zbytoč-

Výtvarník a editor Milan STANO.

ných rečí a falošného pátosu. Som rád, že som sa s ním spoznal. Prajem si čo najviac podobných vernisáží...

Z môjho pohľadu ma potesila prítomnosť ďalšieho Stana na Stanovej vernisáži – Pavla Stana. (Samí Stanovia – boli tam až traja.) Už niekoľko rokov mi robia radosť knižky, ktoré vydáva. Predovšetkým historické. Jeho vydavateľstvo Post Scriptum okrem iného vydáva v spolupráci s občianskym zdru-

Miroslav BORCOVAN (vpravo) v rozhovore s autorom M. Stanom.

žením Libri Historiae záslužnú edíciu dejepisných „skriptov“, týkajúcich sa Slovenska. Veď aj naše spoznanie sa uskutočnilo v Blatnohrade počas matičného zájazdu, ktorý som spoluorganizoval. Nielen minulými dejmi je človek živý. Pavol Stano ma potešil aj knižkami, ktoré editoval pre seniora slovenskej spisby za Dunajom – Gregora Papučeka. V tejto chvíli sa dotýkam horúcej novinky zrodenej v jeho editorskej dielni: Gregor Papuček – Jesenná. Moje post scriptum: Páni Stanovia, tvorte a rozmnožujte slovenské statky!

Milan Stano vo svojom vydavateľstve dáva veľký priestor prezentácii tvorby Ivana Szabóa. Viacerí poznáte jeho knihy plné faktov o slávnych zbojníkoch, slávnych primášoch, no nielen o nich. Zo Szabóových kníh mnohé obdivujem a niektoré vlastním. Výsledkom stretnutia pri Sta-

nových obrazoch bol podpis dvoch kníh, ktoré vlastním, a dohovor na ďalšej dedikáčnej spolupráci. Ako odznelo na vernisáži: Milan Stano odkiaľ pre verejnosť v Ivanovi Szabóovi tiež výtvarnú múzu. Prispel k tomu, aby náš vynikajúci literárny tvorca uchopil realitu, fakt nielen pomocou písaného slova, ale aj štetcom. Nech ich vzájomná tvorivá previazanosť vytrvá aspoň naveky.

Na záver to najdôležitejšie. Spoznajte Milana Stana prostredníctvom jeho obrazov osobne. Výstava je otvorená v Dome MS v Bratislave v pracovné dni od 9. do 16. hodiny do 17. októbra 2015. A ak to nestihnute, zalistujte si v jeho knihách. Jedno i druhé vám sprostredkuje tvorivé krédo Milana Stana: „Rád chodím po krajine, aby som maľoval a mojimi obrazmi prinášal ľuďom radosť.“

Bez legend, mýtov a prikrášľovania

Edita TARABČÁKOVÁ, Dejiny Uhorska trochu inak, Eko-konzult, 2015

KNIHA TÝŽDŇA

DEJINY UHORSKA TROCHU INAK

DEMYSTIFIKÁCIA MAĎARSKO-TURECKÝCH VZŤAHOV

Na pultoch knihkupectiev sa objavila nová kniha už známej autorky Edity Tarabčákovovej Dejiny Uhorska trochu inak, v ktorej sa tentoraz sústredila najmä na demystifikáciu maďarsko-tureckých vzťahov v 16. a 17. storočí. Už úvodné riadky, v ktorých dáva priateľ francúzskeho spisovateľa a historika Ernestovi Renanovi, sú výrečným expoé k jej vlastným záverom.

Z Renanovho diela Qu'est – ce qu'une nation? (Čo je to národ?) vyberá konštatovanie: „Nie je národ, ktorý by nefalšoval svoje dejiny.“ Túto myšlienku potom konfrontuje s tvrdeniami známeho maďarsko-rakúskeho historika, politológa a dobrého znalca histórie Uhorska a Maďarska Paula Lendvaia, ktorý v diele Die Ungarn uvedený citat rozširuje: „V každom prípade bez prehánania je možné prehlásiť, že je len málo národov, na ktoré by Renanove slová lepšie pasovali ako na Maďarov.“ P. Lendvai ďalej pokračuje: „Maďari si podobu vlastných dejín vedome či nevedome upravovali tak, že ich znovu a znovu prehodovali a prispôbovali požiadavkám doby.“

Tento svojský, legendarizovaný výklad historických dejov spolu s nepresnými štatistickými údajmi, propagovaný a vyučovaný od malička, sa hlboko a nezmazateľne zakorenil do povedomia maďarskej spoločnosti a stal sa predmetom ľudovej viery, prenikol do maďarskej historiografie a ešte aj dnes takéto interpretácie pokladajú Maďari za veci historické, ako to predvádzajú aj viacerí menšinoví politici v SR (Csáky, Bugár).

Publikácia E. Tarabčákovovej opisuje históriu uhorsko-tureckých vzťahov najmä v XVI. a XVII. storočí bez tabuizmov, mystifikácie a akéhokoľvek šovinizmu, pričom väčšinu údajov čerpá zo súčasnej maďarskej odbornej literatúry.

(se)

NEKROLÓG

Slovenská žurnalistika mala v histórii niekoľko výrazných osobností, veď teraz si pripomíname dvojsté výročie narodenia Ľudovíta Štúra, ktorý stál pri jej zrode. Tok času je však neúprosný a mnohí výrazní slovenskí žurnalisti už nie sú medzi nami. V týchto dňoch odišiel do nenávratna aj významný predstaviteľ agentúrnej žurnalistiky, publicista a vysokoškolský pedagóg prof. JUDr. Ľudovít JACZ, PhD.

Za nestorom publicistiky

Ľudovít Jacz sa narodil 11. septembra 1924 v Čiernom Balogu. V roku 1943 absolvoval gymnázium v Bratislave a pokračoval v štúdiu na Právnickej fakulte Slovenskej univerzity (dnes Univerzita Komenského) v Bratislave. Ešte počas vysokoškolského štúdia začal v roku 1945 pracovať ako redaktor Spravodajskej agentúry Slovenska, kde zotrval do roku 1948. Potom bol zamestnaný vo vojenskom denníku Obrana ľudu a v rokoch 1952 až 1969 pracoval v denníku Pravda najskôr ako redaktor, potom bol zástupcom šéfredaktora. V rokoch 1969 až 1973 bol riaditeľom ČSTK na Slovensku. Odtiaľ bol nútený odísť pre emigráciu svojho brata do Holandska a stal sa šéfredaktorom týždenníka Výber, ale i toto miesto musel po dvoch rokoch opustiť. Od roku 1973 pracoval aj na odbore žurnalistiky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (Fif UK), od roku 1975 bol vedúcim kabinetu teórie a dejín žurnalistiky. V roku 1985 ho prezident ČSSR Gustáv Husák vymenoval za profesora. Na katedre žurnalistiky Fif UK a na Trnavskej univerzite prednášal aj po odchode do dôchodku. Od roku 1999 prednášal masmediálnu komunikáciu a agentúrnu žurnalistiku na Prešovskej univerzite. Po operácii srdca prednášal už len v Prešove (2006 – 2008). Jeho prednášky, najmä o dnes tak opomínanej etike žurnalistiky, obohatili celý rad dnešných novinárov rovnako ako jeho zapálený a profesionálny výklad základov agentúrnej žurnalistiky. Profesor JUDr. Ľudovít Jacz, PhD., zomrel v nedeľu 27. septembra vo veku deväťdesiatjedného rokov. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

Nepoznám človeka, ktorý by nechcel byť bohatý a slávny. Nežná polovička ľudstva ešte aj krásna, ale o tom potom. Možno ex, aby sa tým zaoberali. Od psychiatrov až po politikov. Práve z uvedených dôvodov sa našinci hlásia na kadejaké Farmy a iné verejno-strápnovacie šou, prípadne sa snažia preraziť v rôznych talentových súťažiach, kde jediný talent majú organizatori, a to talent na vyťahovanie peňažkov z vreciek televízneho štádočka. Poznal som istého človeka, ktorý neuveriteľne túžil po sláve a plnej peňaženke. Spievať nevedel a zo živočíchov prebývajúcich na farme poznal

len muchy. Prozreteľnosť pri rozdávaní talentu na neho pusto zabudla, no on sa vynášiel. Zistil, že ovláda základy gramotnosti a má celkom slušnú fantáziu. To druhé preto, že sa mu už pár rokov

chudobná študentka študujúca na Univerzite Svätej Rozálie tradičnú rómsku kuchyňu zaľúbil do miliónára Borisa Dolára a porodí mu jubilejné desiate dieťa. Alebo ako čestný politik Pavol Paškál rozdá

O vynachádzavom spisovateľovi dneška

darilo vyhovárať sa zástupu priateľov a známych, ktorým dlhoval peniaze. Rozhodol sa preto písať, a to rovnou bestselleri, na ktorých by okrem slávy aj finančne stučnel. Pôvodne sa rozhodol pre takzvanú ženskú literatúru. Trochu si nebol istý svojím talentom, volal sa totiž Aladár Mócik, ale veril, že silné príbehy jeho kníh tento handicap prekonajú. Napríklad, ako sa

svoje v pote tváre nahonobené milióny a odide na Filipíny starať sa o miestne siroty, kde si vzápätí jedny pätnásťročné dvojčence, devy banán a kokosové mlieko, osvoji. Netrvalo však dlho a Aladár zistil, že v danej oblasti literatúry je konkurencia silnejšia ako v NHL. Ženy všetkých vekových kategórií a diagnóz boli jednoducho zvyknuté na všakovaké Evity

a Vasilkové a na milého Mócika, slušne povedané, kašľali. I zamyslel sa náš perspektívny autor po druhýkrát. Náhle zistil, že rôzne mimovládne organizácie cucajú peniažky z kravičky Európy, ba aj

a napokon obaja nájdu šťastie na jeho hrade, keďže starý kráľ sa od radosti nad synovou voľbou obešil v hladomorni. Alebo O hlúpej Jane. Tá na rozdiel od tradičného hlúpeho Jana vedela, odkiaľ vietor fúka, založila v kráľovstve neziskovú organizáciu Transparentné vysávanie dukátov a žila si šťastne aj so svojou lesbickou konkubínou, ktorá pre zmenu fungovala v organizácii na ochranu drakov. Aladár sa už chystal vydať známou orientálnu rozprávku s názvom Ali Babenka a štyridsať aktivistov, stopol ho však nemenovaný imám. Odkázal mu, že na rozdiel od Európanov oni, podobné diela oceňujú cenou Zlatý kindžal. Do chrbta...

Marek DANKO

Kameňa a človeka sa treba dotýkať srdcom, až potom rukami...

Chodieval v rozvratom plášti fantázie

Text a foto: Emil SEMANCO

Dielo Tibora Bartfaya sa sedem desaťročí kontinuálne odvíja ako nepretržitý filmový pás. Život ako najpravdivejší dokumentarista doň ukladá raz viac a inokedy menej farebné polička so záznamom všetkého, čo ho ľudsky a umelecky zaujalo a poznačilo. Jeho sochy – bronzové bytosti plné významov a života, a koláže – tajomné brány do sveta snov a imaginácie, o tom vypovedajú svojou vlastnou rečou. Kto im chce rozumieť, musí pochopiť aj ich tvorcu.

Poznať ho nebolo vôbec zložité. Lebo Tibor Bartfay bol človek dialógu a bytosť naskutku spoločenská. Dvere do jeho ateliéru boli pohostinne otvorené. Prv však, ako ste na ne zaklopali, museli ste poznať a prijať jeho životné krédo: „Kameňa a človeka sa treba najskôr dotýkať srdcom, až potom rukami.“

■ CHODNÍČKAMI SPOMIENOK

Podstatu umelcovho životného programu určoval prirodzený talent. Rodinné prostredie ako gombík na košeli detstva prišitý k osobnej dispozícii pohotovo sa orientovať v súvislostiach a jednote života i umenia. Kdesi na samom začiatku boli detské mliečne zúbky a mliečna cesta agátovými alejami do Babindola na kozlíku bričky strýka Józina...

Sochár mi takto prerozprával svoje detstvo: „Chodieval som tam rád. Cestou mi vyzváňal zvon ba-bin-dol a zvoní mi v najkrajších spomienkach dodnes. Zázračný svet s množstvom opojných vôní a chutí, predstáv i vnemov, o ktorých Martin Andersen Nexø v čarovnej knižočke Pobrežie detstva v jednej pasáži aj za mňa hovorí: Až hrozivo prudká je detská vnímavosť – všetky silné dojmy majú pôvod v detstve...“

V génoch mám lásku k zvieratám. Vzťah k živej prírode mi od čias Babindola vošiel pod kožu. Tam, určite tam sa rodila moja výtvarná fantázia.“

Do mozaiky detstva potom pridal ďalší kamienok: „Otec si postavil sochársky ateliér v babkinom dvore v nitrianskej ulici Riva, kde som vyrastal. Doteraz neviem, prečo mala také čudné pomenovanie...“

Jeden zo zakladateľov slovenského sochárstva Július Bartfay sa narodil v roku 1888 v Chynoranoch v rodine obuvníka, v ktorej na školské výdavky veľmi nebolo. Chlapcovo nadanie preto spojili rodičia s remeslom. V nitrianskej stolárskej dielni sa učňovskými rokmi intarzoval na umeleckého rezbára. Už v sedemnástich rokoch pracoval na náročných objednávkach. Prenikavý talent si všimli odborníci z Viedne a zariadili jeho prijatie do známeho umelecko-remeselného podniku Bernhard.

Ktovie, o akej priaznivej konstelácii hviezd možno v súvislosti s ním hovoriť, ale faktom je, že už po niekoľkých týždňoch mu firma dala na starosť umelecko-stolárske a drevorezbárske dohotovenie interiéru viedenského pavilónu na Svetovej výstave 1913 v Lyone.

Prvý kontakt s Francúzskom bol čosi ako láska na prvý pohľad. Priniesla všetko, čo sa s ňou spája. Aj viacročný pobyt, rozchod a opätovný návrat do ateliéru Antoina Bourdella, ktorý bol po slávnom Augustovi Rodinovi určite najlepší sochár svojich čias a jeden z najväčších majstrov vôbec. Do šarmantnej pani Buordellovej boli zamilovaní obaja – otec aj on...

„Dvanásť parížskych rokov. Tam som začal chodiť do školy. Raz som na okraji novin – na pagine urobil kresbu, ktorú otec uvidel a pochválil: Budeš výtvarník!“

„Neskôr nasledovali tri roky na akadémii v Budapešti, dva vojnové v Taliansku a po vojne ďalšie tri na Akadémii výtvarných umení v Prahe. Takže som mal aj problém hovoriť po slovensky...“

■ OTCOV VZOR

Július Bartfay bol veľkým sochárom v našich malých pomeroch. Slovenský Bourdell... Výtvarní teoretici sotva spochybnia čo i len okami z jeho veru vede! Zavše sa stalo, že keď opúšťal veselú spoločnosť a zberal sa domov, objednal si tri koče: v prvom sa viezol

sám, v druhom jeho strieborná palička a v treťom cigánska kapela, ktorá mu cestou hrala...

Mladší syn Tibor, ale aj starší „Žulo“ sa mali na koho podať. „Nie, neboli sme bohatí. Živo si spomínam na parížske roky, ako sa u nás aj mesiac pred Vianocami strihali farebné papie-

Adresa našla adresáta, ale ten ju vložil do hodinkového vrečka na nohaviciach, sopotská historka sa mu videla dosť priťahnutá za vlasy a po čase nohavice putovali do čistiarne. Až tam sa vizitka krásnej neznámej znovu zjavila na scéne. Nasledoval list a z kúpeľného mestečka na juhu Poľ-

Socha slávneho rozprávkaru na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave.

riky a balili domáce salónky. Ako chlapec som strihal tiež. To boli moje prvé koláže...

V Nitre sme zas žili v malomestských pomeroch. Otec sa popri voľnej tvorbe musel venovať aj prácam na objednávku. Päťčlenná rodina, ateliér, občasní pomocníci, materiál, aj vtedy drahý – to všetko stálo veľa peňazí, obrusoval rodinnú legendu jej vitálny dedič a z rodinného sochárskeho albumu si za rámec vlastnej tvorby ukladal ako motto otcove napomenutia. Akoby ich počul za chrptom zakaždým, keď sa chytil dlát a mlatka...

„Nezabudni, že teraz máš jedinu povinnosť – vrátiť odpílenému kmeňu vznešenosť stromu. Pamätaj si, že strom je len dovtedy stromom, kým má kôru. Potom je z neho nahý tvor. Alebo dobrá socha.“

Tibor Bartfay si vzal otcove rady k srdcu.

Robil dôstojné sochy. Z kovu aj z kameňa.

■ LÁSKA AKO SEN

Súbor činohry SND dostal krátko po vojne pozvanie, aby účinkoval v poľských Sopotoch. Režisér Jamnický zbral na zájazd aj Tiborovho brata Žula, ktorý už mal za sebou rolu vo filme Biela tma. Nie je podstatné, čo sa hralo, ale odohralo sa toho dosť. Bratislavských divadelníkov na jednom večierku očarila miestna krásavica, dnes by sme povedali miss – študovala operný spev na tamtojšej škole múzických umení...

„Všetci sa krútili okolo nej. V dobre sa zabávajúcej spoločnosti sa točila aj moja fotografia, ktorú mal brat pri sebe. Musela nastať prudká hormonálna otrava mozgu, alebo čo? Tá krásna Poľka sa spýtala, kto je na fotografii, a keď jej Žulo o mne povedal niekoľko viet, vážne vyhlásila: „Jestem zakochana!“ A na kúsok papiera vytrhnutého z notesu potom napísala bratovi adresu...“ s typickou skratkou naskočil sochár legendu svojho manželstva...

Bol to však iba začiatok „spektákla“, aký vie vymyslieť len život.

ska, z akýchsi Duszników, prišla obálka aj s podobizňou priťažlivej ženskej tváre. Len čo si ju Tibor obzrel, vyhlásil: Túto si zoberiem!

„Zaľúbil som sa do fotografie!“ tvrdil mi aj po vyše polstoročí od epizódy. Že červená knižnica? Verte-neverte!

V Baťovanoch, kde mu uznávaný dvorný Baťov architekt Karfík zveril výtvarné dotvorenie kostola, ktorý projektovateľ, čo bola pre mladého sochára mimoriadna príležitosť a uznanie jeho talentu, sa ponáhlal na vlak, ani lístok si nekúpil. Sprievodkyni za zhovievavosť či porozumenie venoval „vzácnosť“ – plniace pero. Americké. Veď cez vojnu pre Američanov dosť dlho fotografoval v Taliansku. V taliančine vedel rozprávať aj žarty a historiek mal odtiaľ na rozdávanie – ako trebárs učil Maradonu v Neapole skákať rybičky z veže do bazény... Tibor bol totiž aj česko-slovenským plaveckým reprezentantom v skokoch z desaťmetrovej veže. Žartoval, že skočil aj do prázdneho bazény...

A rovnako žartovne dopovedal svoju love story: „Vy ste buď strelený alebo veľmi zamilovaný!“ vyhrlo z prekvapenej konduktorky, ale privrel oko...

Duszniki Zdrój. Mestečko ako naše Teplice, len v tomto sa zdržiaval Chopin...

„O pol jednej sme sa s Danutou stretli a zoznámili. O tretej sme sa zasnúbili a po šiestich dňoch bola svadba. Bleskovo. Takto sa ja rozhodujem. A som rád, že mi to vychádza! Aj v práci...“

■ SOCHÁRSKY RODOSTROM

O svojej tvorbe nerobil tajnosti. Ak pobil v návštevníka alebo hosťa v ateliéri záujem, rád sa o nej rozhovoril a čo-to aj poukazoval. Na rodokmeň si nepotreboval. Konštatuje to aj Bartfayov životopisec Ján Čomaj v príťažlivých memoárových knižkách Tisíc a jedna žena sochára Bartfaya a Tisíc a jeden príbeh..., ktoré vyšli v edícii Memoáre vo Vydavateľstve Perfekt. Zrejme by svoj rodostrom ani Bartfay nevedel

Umelec pri modeli Andersenovej sochy vo svojom ateliéri.

rozvinúť do minulosti viac než k dvom generáciám predkov. V jeho sochárskych letokruhoch je popri otcovi zapísaný profesor Ferenc Sidló, ktorý ho formoval na Akadémii výtvarných umení v Budapešti (1939 – 1942) a po skončení vojny profesor Karel Pokorný na pražskej Akadémii výtvarných umení (1945 – 1949).

Tibor Bartfay sa v tvorivom programe vždy usiloval vystaviť rodný list soche a dať jej aj miesto budúceho určenia. Či to bola Indira Gándhiová v Bombajskom zálive s parametrami indickej Sochy slobody, na ktorej stvárnení zvíťazil v celosvetovom sochárskom konkurze, alebo nežná Marína v parčíku na Šafárikovom námestí.

Nemusi to byť hneď konkrétny priestor, ale ideová súvislosť spojená s poľudšteným prostredím. Od svojich kolegov sa od začiatku líšil väčším dôrazom na plastickú formu, ktorá viac rozozvučí zmyslový vnem, než na opticko-dejovú stránku diela. Lyrika mu bola vlastná. A tiež zmyslovosť odetá do ľudskej vznešlosti. A výsledkom – intímny ideál krásy.

Vždy v ňom boli nablízku láska a krása. Ich symbióza. A veční milenci múz len hľadajú ich formy, odtienky, farby, tóny, slová, nálady...

Napriek tomuto znútorneniu pôsobia jeho sochy monumentálne vyakcentovanou plasticitou, hladkosťou foriem aj vibráciou povrchu. Táto tvorivá metóda vymodelovala aj jeho vlastné vnímanie a predstavy, zakodovala do neho korektív deformácie, cit pre štruktúru, organickú skladbu kompozičných prvkov a mieru pre vyzdvihnutie dramatickosti a nadsádzky. Z nich čerpal impulzy na tvorivé exkurzy do sveta maľby a najmä koláže, v ktorej je neprekonateľný. Som mu veľmi vďačný, že ma na tieto výlety viackrát veľkoryso pozval a dovolil mi absolvovať spolu s ním fantastické chvíle s fantáziou.

■ LÁSKA AKO VESMÍR

Vtedy vravieval: „V kolážach sa mi potvrdzujú slová francúzskeho antropológa François Pierra Chardina, že mozog je väčší ako vesmír. V jeho závitoch je taká rezerva, že ju človek nezaplní, či nevyužije, aj keby žil dva životy.“

Prinášal v nich náruč plnú snov, kde navzájom na seba narážajú a prepleťajú sa rôzne druhy predstáv, pocitov, vášní, aby nás vyviedli spod kontroly chladného rozumu a doviedli tam, kde je všetko slobodné, originálne, neohraničené v priestore a čase, odohrávajúce sa za zrkadlom podvedomia a dávnych, neraz len tušených túžob a netušených priestorov.

„Koláže sú vašeň. Na to, aby som začal pracovať na koláži, stačí aj najmenší podnet, vnem, úkaz. Akoby som ich ani nerobil ja, ale ktosi mi viedol ruky. Žijem v celkom inom svete. Vyše polstoročia vystrihujem a skladám nekonečnú plášť fantázie. Sú moje najmilšie.“

Najmilšie – ako do zbierky vybrané verše Jána Smreka, v ktorých sa zvečnili obaja. Tibor modeloval Smrekov portrét a majster ho po očku sledoval... V jednej chvíli zavelil: Dost! Už sa tej busty ani nedotkni. Je dokonalá. A neskôr nasledoval rymovaný honorár: Hlava tá/ nabitá/ cítením, mysléním,/ tá, ktorú si ty vyformoval z hlíny,/

to som ja,/ Ján Smrek,/ snáď niekdy inakší, no nikdy iný./ Vyhmatol si ma, sochár, vyvolal si/ ducha, čo v hline tvojej tvrdo spal./ Formujúc tvary ženské, plné krásy,/ do mňa jak do pravdy si dláto vŕtal!

■ SEN ANDERSEN

„Mal som sedem rokov, keď mi pod stromček dali knihu Andersenových rozprávok. Dievčatko so zápalkami ma sprevádza celý život. Aj teraz, keď pokračujem deväťdesiatku...“

Nielen Jánošíka, Štefánika, Gándhiovú, Štúra..., ale aj pomník svetovému rozprávkarovi nosil v hlave dlho. Zmenšený model urobil jedným dychom, za deň! A už ho videl v definitívnej podobe v parčíku pred bratislavským Domom detskej knihy Bibiana. Tak to cítil a projektoval s vytrvalým Hrebendovým nástupcom a zakladateľom BIB Dušanom Rollom.

„Slávny rozprávkar v elevácii vystupuje do neba; vzlieta na krídlach fantázie do nekonečného priestoru. Vo vejúch vlasoch aj vo veľkom rozvratom plášti mu z podšívky reliéfne stvárnene vystupujú jeho najznámejšie rozprávkové bytosti...“

Hans Christian Andersen znova v Bratislave. Jeho bronzový pomník odhalili 2. júla 2006 na počesť pamätnej návštevy svetového rozprávkaru v meste na Dunaji v roku 1841...

„Neviem, či to bude moja posledná veľká socha,“ obzeral sa vtedy za bezmála sedemdesiatimi rokmi tvorby umelec, ktorý dosiahol mnohé významné počty a bol aj členom Svetovej rady mieru. Od roku 1950, odkedy sa usadil v Bratislave, vytvoril vyše tridsať monumentálnych, pamätníkových realizácií, dvetisíc ďalších plastík a desiatky cyklov nádherných koláží.

Sedávali sme pri nich sami v intimite ateliéru, Tibor pofajčieval, ja som popíjal z jeho pohostinnosti. Debatovali sme, ako sa chlapi bavia o láskach.

Pravdaže, aj o tom, čo pri nich bolí... „Po desaťročiach práce mám bohaté skúsenosti, viem, čo chcem, mám vyhranenú cestu, zbytočne a nazmar už neurobím ani jednu sochu. Andersena som daroval všetkým deťom...“

Nesledujme vek. Nerád sa ním dávam obmedzovať. Ani by som už nechcel znova začínať ako dvadsaťročný mladík. Mój deň je stále taký istý, ako keď mi bolo dvadsaťpäť alebo štyridsať. Dobré sa cítim aj ako starček. Na priemerného človeka je to dosť. Prišiel som na to, že keby som žil sto rokov, potom už ťažko zomriem, lebo po stovke zomiera oveľa menej ľudí!“

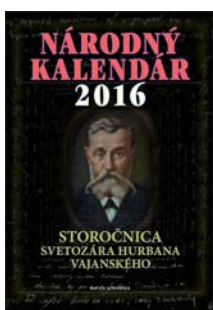
...

Posledné želanie sa Tiborovi Bartfayovi nesplnilo.

Vždy, keď som prichádzal k nemu do ateliéru, objalo ma silné fluidum životnej vitality. Vyžarovalo z každej plastiky, aj z tej najmenšej srdcu blízkej vecičky, ktorými bol obklopený. A vyžarovala najmä z neho, z jeho charizmy a vznešlosti. A zo živých, prenikavých, uhrančivých očí...

Keď som bol u neho naposledy v júni tohto roku, v slabnúcej ruke a vo vyhasnutých uhlikoch sochárovho zraku som pocítil závan smrti...

Prišla už k odovzdanej bytosti. Umrel deväťdesiattriročný – takmer ako jeho otec...

Národný kalendár 2016 Štefan Haviar a kol.

Akcia: 2 €

Len pre matičiarov!

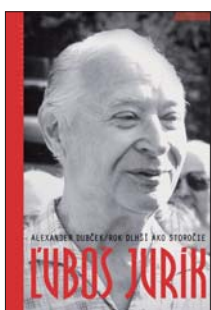
Národný kalendár na rok 2016 je opäť plný portrétov významných osobností, ktoré ovplyvnili našu históriu, a dramatických príbehov z ich života. Z viacerých jubileí roku 2016 vyniká storočnica od úmrtia Svezozára Hurbana Vajanského, ktorú kalendár avizuje už na obálke, ale aj v jeho zaujímavom životopisnom profile. Z pestrej obsahovej palety príspevkov spomeňme príbehy o nezlomnom Rastislavovi, o palatínovi Turzovi a jeho synovi Imrichovi, o dobrodruhoví Mórícovi Beňovskom, o životných drámach Alberta Škarvana, Dušana Makovického, Ladislava Nádaši Jágeho, Michala Miloslava Hodžu, ale aj Štefana Sandtnera, poetky Maruše Juskovej či kontroverzného intelektuála, bývalého prezidenta Gustáva Husáka a viacerých ďalších.

Ludovít Štúr – stolový kalendár 2016 Pavol Parenička

Akcia: 1,20 €

Len pre matičiarov!

Malý stolový kalendár na rok 2016 Ludovít Štúr – milovník života slovenského obsahuje štúrovské slovenské mená, pripomienky významných udalostí z našich národných

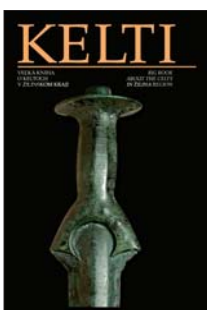
dejín a ťažiskových dvadsaťsedem sprievodných textov s ilustráciami. Tie približujú život a dielo L. Štúra, ako ho tradične poznáme v pozícii politika, jazykovedca, slavistu, novinára, básnika atď., ale osvetľujú aj jeho menej známu vnútornú biografiu.

Alexander Dubček / Rok dlhší ako storočie Luboš Jurik

Kniha Rok dlhší ako storočie je nielen biografický román o najznámejšom Slovákovi Alexandrovi Dubčekovi od jeho narodenia až po tragickú smrť, ale mapuje aj spoločenskú a politickú atmosféru v Česko-Slovensku v šesťdesiatych rokoch, najmä udalosti, ktoré viedli k obrodnému procesu, priebeh Pražskej jari, okupáciu vojskami Varšavskej zmluvy a potom nemilosrdné normalizačné roky až k nežnej revolúcii 1989.

Čo písal o našich dejinách Franko Sasinek Peter Mulík

Publikácia sa zrodila ako výsledok vedeckej konferencie k stému výročiu úmrtia F. V. Sasinka. Historici sa pokúsili z hľadiska modernej historiografie zhodnotiť najdôležitejšie dejepisné práce tohto najvýznamnejšieho slovenského historika 19. storočia a významného

matičného činovníka. Konfrontovali niektoré Sasinkove náhľady s najnovšími vedeckými poznatkami, pričom vyzdvihli široký záber vedomostí autora a všeobecný rozhľad, zodpovedajúci dobe, v ktorej žil. Všimli si zvláštne terminologické novotvary, ktoré Sasinek vytváral. Vyzdvihli didaktickú a formálnu stránku jeho učebnic dejepisu, ktoré spĺňali aj náročné kritériá pre učebnice. Zhrnuli Sasinkove celoživotné vedecké názory.

Historický zborník 25, 1/2015

Vedecký časopis SHÚ MS a HO MS prezentuje výsledky heuristického výskumu a vedeckej práce popredných odborníkov v oblasti slovenských dejín a prináša zaujímavé, objavné príspevky zo slovenskej historiografie.

Kelti (Veľká kniha o Keltoch v žilinskom kraji)

Miloš Jesenský a kol.

Starovekí bojovníci neožívajú len v románoch, ale aj v práci archeológov, geológov či speleológov. Vykročíme po stopách starých Kelto v Žilinskom kraji. Z čriepkov, útržkov informácií a indícií skládame prekvapivo plastický obraz ľudu púchovskej kultúry či keltských Kotínov. Nachádzame ich na Orave, v Turci, Liptove, Hor-

Francisci Marian Tkáč

Román Francisci je príbehom bývalého veľžupana Liptovskej stolice, vysokého štátneho úradníka, držiteľa Radu svätej Anny III. triedy či Štúrovho spolupracovníka, ale aj muža s bohatým vnútorným životom a veľkým srdcom, ktoré vždy bilo najmä za slovenský národ. Aj keď on väčšmi ako iní nasledoval Štúra v odriekaní sa od osobných slasť, na martinskom Národnom cintoríne odpočívajú Ján Francisci neďaleko svojej veľkej lásky Anny Hurbanovej, rodenej Jurkovičovej...

Neuveriteľné dobrodružstvo uja Fera

František Rojček

V liptovskej dedinke, učupenej pod majestátnymi hrebeňmi Nízkych Tatier, ktoré sú, mimochodom, poriadne vysoké, sa niekoľko rokov po svetovej vojne dejú čudné veci. Vedeli by o nich rozprávať súperiace bandy miestnych šarvancov. Mnohé nám prezradí jeden z priamych účastníkov týchto chlapčenských dobrodružstiev.

Groma, ktorý vyjadril úctu všetkým tým, ktorých nedobrovoľný životný a pracovný osud nezlomil, ale zocelil. Zároveň pripomenul, že ich utrpenie neostane zabudnuté. Stále sa však treba usilovať o to, aby sa takáto tragická história neopakovala a aby existovali a fungovali zákony, ktoré vyjadrujú hodnoty humanizmu, demokracie a ľudskej dôstojnosti. Dôstojnosť spomienky umocnila prítomnosť čestnej jednotky a dychovej hudby Ministerstva obrany SR.

Cez vojenské tábory nútených prác – pomocné technické prápor, prešlo zhruba šesťdesiatštyritisíc osôb – zväčša mladých mužov z celého Česko-Slovenska, ľudovo nazývaných „pétepací“. Existencia vojenských táborov nútených prác – pomocných technických práporov, predstavovala integrálnu súčasť mechanizmu politického násillia namiereného proti skutočným, potenciálnym alebo vykonštruovaným odporcom vtedajšieho režimu.

Pavol ČORBA

Spomienka na príslušníkov pomocných technických práporov Ich výzbrojou bol krompáč a lopata

Pomník príslušníkom PTP v Sade na Studničkách v Žiline.

Predstavitelia Medzinárodnej konfederácie príslušníkov vojenských táborov nútených prác – pomocných technických práporov (VTNP-PTP) pre strednú a východnú Európu, sa spolu s prvým zástupcom primátora mesta Žilina Patrikom Gromom v piatok 25. septembra zúčastnili na pietnej spomienke pri Pamätníku príslušníkom VTNP-PTP v Sade na Studničkách v Žiline.

Počas pietnej spomienky a piatého výročia vybudovania pamätníka príslušníkom VTNP-PTP v Sade na Studničkách sa prítomným prihovril aj predseda Slovenského zväzu VTNP-PTP Ferdinand Varga. V mene primátora Žiliny Igora Chomu vystúpil s prejavom jeho prvý zástupca Patrik

Pripomenuli si pohnuté udalosti prvej svetovej vojny Panychída za padlých v Karpatoch

Koncom septembra si matičiari OP MS Stropkov a Mladá Matica spolu s mestom Stropkov i cirkvami pripomenuli pohnuté udalosti na karpatskom fronte, ktoré sa odohrali pred sto rokmi počas prvej svetovej vojny v roku 1915. Vtedy severovýchod Slovenska – mestá Stropkov, Bardejov, Snina a Humenné sa ocitli priamo v centre krvavých udalostí a zažili zákopové boje medzi cárskou ruskou armádou generála V. V. Brusilova a rakúsko-uhorskými jednotkami.

Výročie týchto frontových udalostí má význam aj z hľadiska slovenského národného hnutia, keďže v Karpatoch a Haliči utrpela rakúsko-uhorská armáda obrovské straty, z ktorých sa už nikdy nespamätala. Bola to predzvesť nezvratného pádu rakúsko-uhorskej monarchie i neskoršieho vzniku ČSR na jej troskách v roku 1918.

Podujatie malo zaujímavú dramaturgiu. Začalo sa prednáškou spojenou s projekciou pre študentov gymnázia v Stropkove

o vojenských operáciách v Karpatoch a udalostiach, ktoré sa tam odohrali počas prvej svetovej vojny. Ďalej sa hovorilo o prvom zahraničnom odboji, vzniku česko-slovenských légii, ktoré sa začali formovať práve pred sto rokmi vo Francúzku a v Rusku.

Spesťrením bola dramatizácia venovaná osudom ľudí – vojakov, zajatcov, legionárov za prvej svetovej vojny, osobitne slovenskému spisovateľovi a legionárovi Jankovi Jesenskému (70. výro-

čie smrti). Druhá časť podujatia pokračovala príhovormi zástupcov Matice slovenskej, primátora mesta, zástupcov štátnej správy,

Marián GEŠPER

Mladí matičiari zo Stropkova si pripomenuli storočnicu bojov v Karpatoch.

MATIČNÝ SPRÁVODAJ

Náprstkový rekord

V Dome Matice slovenskej v Rožňave sa v závere septembra uskutočnil ďalší pokus o zápis medzi slovenských rekordov. Zberateľka Milena Turcsanyiová sa predstavila verejnosti i komisárom rekordu so svojím pokladom – náprstkami. Pokus sa niesol v duchu úcty k remeslu pod názvom: Zbierka náprstkov – hold remeslu. Komisiu overovateľov rekordu tvorili Ing. Zlatica Halková a Ladislav Hlavács. Zdokumentovanie pokusu o rekordný zápis malo patričnú úroveň. Výsledkom bolo konštatovanie, ktoré potvrdilo splnenie podmienok, kritérií. Oznámenie celkového počtu náprstkov príjemne prekvapilo. Približovalo sa k počtu dní v roku – 360 kusov. Bola to úctyhodná ukážka zberateľskej vášne a vynaloženého úsillia na dosiahnutie požadovaného počtu. Pani Turcsanyiovej držíme palce, aby sa pokus stal rekordom.

Jozef SABO, MO MS
Rakovnica

Panteón ožije

Pozývame všetkých národne zmýšľajúcich ľudí do Čakajoviec pri Nitre, kde 25. októbra 2015 o 14.30 hodine v tamojšom Panteóne slovenských dejateľov odhalia k dvojstému výročiu narodenia Ľudovíta Štúra jeho sochu v nadživotnej veľkosti, ktorú zhotovil miestny ľudový umec Ľudovít Lahučák. Bude už šiestou na tomto mieste vďaka našim dejateľom. Pri tejto príležitosti sa v Kultúrnom dome v Čakajovciach uskutoční Slávnostná akadémia k dvojstému výročiu narodenia Ľudovíta Štúra. V kultúrnom programe vystúpia matičné súbory.

(red)

Krajské projekty

Správu o štátnej politike vo vzťahu k Slovákom v zahraničí a výšku štátnej podpory krajským projektom za rok 2014 prerokovali poslanci Národnej rady SR minulý týždeň na päťdesiatej štvrtej schôdzi parlamentu. Ako sa v nej konštatuje, v minulom roku zaregistrovali na Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí 851 elektronických žiadostí o dotáciu. Dotačnú politiku ÚŠZZ viedlo vlni úsilie podporiť projekty s dlhodobým účinkom. Na základe odporúčania dotačnej komisie predseda úradu schválil 434 žiadostí, na základe ktorých sa medzi krajanov v zahraničí prerozdělilo 649 465 eur. Úspešné projekty boli zamerané na rozvoj vzdelávania, vedy a výskumu, kultúry, oblasti informačných technológií a médií. Najviac žiadostí – až 323, prišlo zo Srbska, nasledovalo Maďarsko (112), Rumunsko (82), Česká republika (64), Chorvátsko (60), Kanada (27), po 22 žiadostí zaslali krajanovia z USA a Austrálie.

Popri riadnom dotačnom postupe ÚŠZZ vlni rozšíril podporný priestor aj možnosť predloženia žiadostí o mimoriadnu dotáciu. Krajanovia to využili v 86 prípadoch, pričom predseda ÚŠZZ rozhodol podpore 61 z nich. Výška mimoriadnych dotácií prekročila 404 tisíc eur.

(se)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

*Na beznádejne
plnom
štadióne*

Hokejový štadión v Bratislave – či už ho nazveme Slovnaft arénou alebo Štadiónom Ondreja Nepelu – bol večer 7. októbra beznádejne zaplnený. Prišiel aj prezident (samozrejme ten predchádzajúci), aj jeden z bývalých premiérov (Ján Čarnogurský), aj bývalý predseda Najvyššieho súdu SR a aj veľa poslancov Národnej rady SR. Prítomnému predsedovi Slovenského olympijského výboru som stihol pri podaní ruky povedať, že dnes asi budeme svedkami dobrého výkonu.

A aj sme boli. Štyridsaťdva spevákov The Red Army Chor-u i ďalší účinkujúci zaujali svoje miesta presne o 19. hodine. Potom rázne vojensky vpochovali na scénu vojaci so slovenskou a s ruskou vlajkou – aj keď sú takmer identické, naša je predsa len krajšia, je na nej aj dvojramenný kríž na troch kopcoch. Vlajky osadili, aby počas celého koncertu tvorili súčasť scény, a odpochodovali. A hneď arénu do posledného miestečka rázne zaplnila Vstava strana ohromná a potom ďalšie a ďalšie ruské, ale nielen ruské piesne. Samozrejme aj Kaťuša – v podaní najmladšieho sólistu súboru, len deväťročného Slováka Viliama Šveca. Aj Kalinka. Ale i niekoľko známych slovenských pesničiek. Rodná zem či išiel Macek do Malacek. A tak nádhorne predvedenú pieseň Na Kráľovej holi stojí strom zelený som ešte veru nepočul. Prvý raz sme postojacky tlieskali, keď z ruských hrdiel znel refrén Čo bogaj, nebogaj, čary nebogaj našej známej pesničky Na tú svätú Katarínu...

Človeku v takých chvíľach prebehnú hlavou všelijaké myšlienky. Vedľa seba sa tlačí súčasnosť a minulosť. Na bočných obrazovkách premietajú obrázky z konca druhej svetovej vojny, ale vojna je aj dnes. A jej živé „dôsledky“ hŕňú prekračujú hranice Európy. Je len otázkou času, kedy aj Slovenska. Lebo vládcovia sveta sa vyhrážajú našej vládnej strane, že nesmie to a ono. A musí to a ono. Demokracia, jedna malina! Práve odznela v správach krátka informácia, že z Talianska do Švédska už „odlifovali“ prvé kvótami prideľené desiatky Syrčanov.

Ale kdesi v úzadí sa mihne aj zamyslený Ľudovít Štúr. Slávime rok zasvätený práve jemu, veľkému Slovákov hlásajúcemu potrebu jednoty Slovanov a sľubujúcemu západnej Európe slovanov spásu. Keď bude treba. Alexandrovci zaiste spievali aj jemu na počesť.

Poškodené matičné tabule v Štúrove

Text a foto: Margaréta VYŠNÁ

Na tabule Oblastného pracoviska Matice slovenskej a Strediska národnostných vzťahov, osadené na budove Matice slovenskej v Štúrove, nalepili neznámi provokatéri nálepky s textami Felvidék a Váž si maďarský jazyk. Niektorí matičiari si nemyslia, že sú to nevinné a nekontrolované výčiny výrastkov a necítia sa byť zodpovední za vyvolávanie etnického napätia.

Štúrovskí matičiari zistili poškodenie tabúl pred rokovaním výboru Miestneho odboru Matice slovenskej (MO MS) v budove Matice slovenskej cez pracovný týždeň. K poškodeniu tabúl došlo pravdepodobne v noci. Privolaná štúrovská polícia spísala zápisnicu. Škodu na majetku vyčíslili na šesťdesiat eur, za poškodenie oboch tabúl môže hroziť páchatelovi pokuta maximálne tridsať eur. Budova Matice slovenskej v Štúrove, kde sídli Oblastné pracovisko MS, Miestny odbor MS a Detašované pracovisko Strediska národnostných vzťahov MS, sa nachádza neďaleko centra mesta na hlavnom ťahu cesty z Nových Zámkov. Nové tabule matičných subjektov boli osadené pred tromi rokmi, keď pribudla aj tabuľa novozriadeného detašovaného pracoviska Strediska národnostných vzťahov MS.

■ ZBYTOČNÉ PROVKÁCIE

Niektorí matičiari sa domnievajú, že ochrana národno-štátnych záujmov nie je dostatočná a provokácie etnického charakteru sa zbytočne vyhrcojú. Poškodenie tabúl

nie je len výčinom nejakých výrastkov, útoky sa objavujú najmä vtedy, keď matičiari prejavujú aktívnejší záujem o svoje národné veci. Aj v tomto prípade môže ísť o „odpoveď“ na matičný prejav nesúhlasu s prekrytím pamätnej tabule k oslobodeniu Štúrova inou tabuľou, pričom pôvodná bola poslednou a jedinou tabuľou iba v slovenskom jazyku v meste. Štúrovskí mati-

čiari len pred pár mesiacmi osadili pamätnú tabuľu sochárovi Jozefovi Ostrovskému, žiadali tak ako ktorékoľvek iné združenia dotácie od mesta na pamätníky Ostrovskému a Ľudovítovi Štúrovi, v meste dosiaľ neexistoval ani jeden pamätník venovaný slovenskej osobnosti či národným dejinám.

■ ŽIADOSTI ODMIETLI

Mestské zastupiteľstvo neschválilo tri matičné žiadosti o dotáciu na pamätníky ani žiadosť o povolenie umiestniť Štúrov pamätník na pešej zóne. MO MS položil základný kameň budúceho Štúrovho pamätníka na pozemku Verejných prístavov, a. s., na nábreží Dunaja koncom októbra počas Dní Ľudovíta Štúra v Štúrove.

Útoky na slovenský jazyk, pamätníky národným osobnostiam a dejinám či na Maticu slovenskú na slovenskom juhu nie sú ojedinelé, v minulosti to boli v Štúrove napríklad strhnuté plagáty MO MS deň pred propagovaným podujatím alebo záhadne prepichneté pneumatiky na aute predsedu MO MS.

Život Jozefa Škultétyho bol naplnený pohnutými udalosťami a zvratmi

Obnovili batkovu zašlú bustu

Martina HIBLEROVÁ, OZ Báne Potok

Dvadsať šiesty september v obci Potok na Gemeri bol iný ako väčšina uplynulých dní v roku. Občania, predstavitelia samosprávy na čele so starostom Martinom Kurekom, riaditeľka D MS v Rimavskej Sobote Ingrid Šulková aj autor projektu Historické osobnosti Gemera-Malohontu Peter Dragijský, ďalší hostia i návštevníci sa tu zišli na milej slávnosti pri príležitosti odhalenia obnovej busty významnej osobnosti slovenskej národnej histórie, rodáka, profesora Jozefa Škultétyho (29. 11. 1853 – 19. 1. 1948).

S menom tohto literárneho historika, kritika, jazykovedca, prozaika, publicistu, redaktora a matičiara sú úzko späté osudy slovenskej národnej kultúry 19. a 20. storočia. Vďaka svojmu požehnanému dlhému životu a bohatej tvorbe sa stal stelesnením dlhej epochy slovenského života, naplnenej pohnutými udalosťami a dejinými zvratmi. Bol živým spojivom štúrovského pokolenia z polovice 19. storočia s generáciou našej inteligencie štyridsiatych rokov 20. storočia. Osobnosť a dielo spolutvorcu slovenskej národnej ideológie nesporne formoval čas, v ktorom žil. A aký to bol čas?! Takmer celé jedno storočie. No on vždy zostával pevný a veril, že príde čas, keď Slováci budú tvorcami svojho osudu. Tento Škultétyho vklad, zapísaný do pamäti slovenského národa, je zaiste i cenným zdrojom a odkazom pre budúce generácie.

Projektom Obnova busty profesora Jozefa Škultétyho chceli rodáci a súčasníci zachovať a rozvíjať kultúrne historické dedičstvo obce zo zreteľom na odkaz slávneho rodáka. Prostriedky naň získali

z Nadačného fondu Telekom pri Nadácii Pontis. Odstránili staré oplotenie, vyčistili bustu i pozadia od machu a lišajníkov, zreštaurovali písmo a vymenili aj starú pamätnú tabuľu za novú. Pred pamätník položili nový kamenný chodník a tiež urobili parkovú úpravu v okolí. Keďže projekt je rozdelený do dvoch rokov, v roku 2016 plánujú pokračovať v úprave okolia výsadbou zelene a živého plota a v blízkej budúcnosti chcú v spolupráci s Maticou slovenskou zriadiť aj pamätnú izbu profesora J. Škultétyho v priestoroch obecného kultúrneho domu.

Realizátori projektu OZ Báne Potok a Obecný úrad Potok vyjadrujú poďakovanie za doterajšiu prácu pri realizácii tohto projektu všetkým, ktorí priložili ruku k dielu, a prízývajú ďalších vlastencov na jeho zdarné dokončenie.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Vážení čitatelia, aj keď túto našu kontaktnú rubriku pripravujeme nepravidelne, vaše reakcie nás ubezpečujú, že nestráca na popularitu. Aj na dávnejšie uverejnenú otázku v čísle 31: Koľko strán formátu A4 má historiografický opus Daniela Rapanta?, sme dostali nemalo odpovedí. Tie správne mali znieť – 6 151 strán. Takto odpovedali aj výhercovia pekných cien: Miroslav Štefánik z Bánoviec nad Bebravou, Margita Brtošová z obce Bziny a Jozef Antošík zo Smoleníc.

• Dnešná otázka je spojená so smutnou správou o úmrtí sochára Tibora Barfaya. Napište nám, ktorý z autorov, spolupracovníkov Slovenských národných novín, napísal o tomto národnom umelcovi dve životopisné knihy?

(red)

PRIPOMÍNAME SI

17. októbra

– stodesať rokov, čo v New Yorku vznikol koordinačný orgán krajanských snáh o vymenenie sa spod Uhorska – Ústredný slovenský národný výbor

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil spisovateľ Benjamín Tinák (1930 – 2008); písal romány, novely, básnické zbierky a eseje, najväčší ohlas mali knihy pre deti

18. októbra

– pred dvesto rokmi sa narodil Filip Machold (1815 – 1864); jeho malá rodinná tlačiareň vyhotovila veľa učebníc, kalendárov a tlačila niekoľko periodík

– stoštyridsať rokov od smrti významného pedagóga a osvetára 19. storočia Samuela Ormisa (1824 – 1875)

19. októbra

– sedemdesiat rokov od obnovenia česko-slovenskej meny v roku 1945; pri výmene protektorátnych a slovenských korún za novú menu sa peniaze vymieňali 1:1, čo bolo na škodu Slovákov, lebo pred oficiálnou výmenou, od mája do októbra 1945, sa na čiernom trhu menila jedna slovenská koruna za sedem až desať protektorátnych

– okružle životné jubileum má literárna vedkyňa, poetka a spisovateľka, pracovníčka Literárnovedného ústavu SAV a vysokoškolská pedagogička prof. PhDr. Mária Bátorová, DrSc.; spomeňme aspoň diela, ktoré jej vyšli v poslednom čase: monografia Dominik Tatraka – slovenský don Quijote, eseje a glosy Medzi ideálom a ničotou, obe diela boli ocenené v literárnych súťažiach

– herec a moderátor Peter Kočiš má päťdesiatku

20. októbra

– pred dvesto sedemdesiatimi piatimi rokmi zomrel Karol III. Habsburský (1685 – 1740), rímsko-nemecký cisár a uhorský kráľ, na trón nastúpila jeho dcéra Mária Terézia

21. októbra

– dvestošesťdesiatpäť rokov, čo sa narodil osvietený spisovateľ Juraj Fándly (1750 – 1811)

– pred šesťdesiatimi piatimi rokmi (1950) sa v Bratislave skončil proces s partizánskym veliteľom Viliamom Žingorom, ktorého na základe vykonštruovaného obvinenia odsúdili na trest smrti a popravi

22. októbra

– stotridsať rokov od smrti evanjelického kňaza Pavla Dobšinského (1828 – 1885), najpopulárnejšieho zberateľa slovenskej ľudovej slovesnosti

– predstaviteľia slovenských a českých krajanských spolkov a budúci prezident republiky Tomáš Garrigue Masaryk podpísali pred sto rokmi Cleveland-skú dohodu (1915), ktorej cieľom bolo vytvoriť federatívny štát s úplnou národnou autonómiou

– básnik, spisovateľ literatúry faktu a kulturológ prof. PhDr. Jozef Leikert, DrSc., predseda Klubu spisovateľov literatúry faktu sa dožíva šesťdesiatin

23. októbra

– stoštyridsať rokov od narodenia prof. JUDr. Vladimíra Fajnora (1875 – 1952); prezident Najvyššieho súdu i minister spravodlivosti ČSR a po vojne zástupca republiky na medzinárodnom súde v Haagu, je po ňom pomenovaná časť dunajského nábrežia v Bratislave

(jč)